

Gender jako sociální konstrukt: zkušenost mužů studijního programu Sociální pedagogika

Veronika Bělská

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Veronika Bělská
Osobní číslo:	H22264
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Gender jako sociální konstrukt: zkušenost mužů studijního programu Sociální pedagogika

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociálního konstruktů, genderu a jejich souvislostí se studijním programem Sociální pedagogika.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- DE AVILÉS, Fernandez, Aranguren VIGO a Arias ASTRAY, 2021. What About Men? Scientific Production and Curriculum on Social Work and Masculinities in Spain. Online. Alternativas. Cuadernos de Trabajo Social. Roč. 28, č. 1, s. 67–88. Dostupné z: <https://doi.org/10.14198/ALTERN2021.28.1.04>.
- GANSON, Kyle, Paul GOULD a Rachael HOLCOMB, 2022. Exploring the Experiences of Male MSW Students in the Social Work Learning Environment. Online. Journal of Social Work Education. Roč. 58, č. 1, s. 163–175. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10437797.2020.1764892>.
- KHUNOU, Grace, Roshini PILLAY a Angel NETHONONDA, 2012. Social Work Is 'Women's Work': An Analysis of Social Work Students' Perceptions of Gender as a Career Choice Determinant. Online. The Social Work Practitioner-Researcher. Roč. 24, č. 1, s. 120–135. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/235639439>.
- NICETTE, Georges, 2019. Gender Identity in Social Work: Male Social Workers' Experience in Seychelles. Online. Seychelles Research Journal. Roč. 1, č. 1, s. 53–63. Dostupné z: <https://seychellesresearchjournal.com/wp-content/uploads/2019/07/gender-identity-in-social-work-georges-nicette.pdf>.
- ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **13. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 13. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne 15. 4. 2025

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá mužskými studenty studijního programu Sociální pedagogika a jejich zkušenostmi se studiem v dominantně ženském prostředí. V této práci vymezujeme teoretická východiska sociálního konstruktivismu a genderu, což následně zasazujeme do kontextu pomáhajících profesí. Cílem práce je porozumět žitým zkušenostem participantů v kontextu nízké diverzity mužského pohlaví způsobené sociálním konstruktem genderu. Pro tuto práci byl zvolen kvalitativní výzkum, konkrétně design interpretativní fenomenologické analýzy. Metoda sběru dat probíhala pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Výsledky jsme následně srovnali s dosavadním výzkumným poznáním.

Klíčová slova: sociální konstruktivismus, gender, sociální role, genderová diverzita, muži, sociální pedagogika

ABSTRACT

This bachelor's thesis examines male students in the Social Education study program and their experiences studying in a predominantly female environment. We define the theoretical foundations of social constructivism and gender, subsequently placing them in the context of helping professions. The aim of the thesis is to understand the lived experiences of the participants in the context of low male gender diversity caused by the social construct of gender. A qualitative research approach was chosen for his study, specifically the design of interpretative phenomenological analysis. The data collection method involved semi-structured interviews. We also compared the results of the study with existing research findings.

Keywords: social constructivism, gender, social role, gender diversity, male, social education

Velmi ráda bych poděkovala vedoucí této bakalářské práce, Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, PhD., bez jejížž cenných rad, velké ochoty a podpory by tato práce nevznikla. Dále děkuji všem participantům, kteří se nezištně a s velkým zájmem podíleli na této práci a bez jejichž sdílených zkušeností, příběhů a myšlenek by tato práce nebyla možná vytvořit.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 SOCIÁLNÍ KONSTRUKTIVISMUS.....	14
1.1 SOCIÁLNÍ KONSTRUKCE REALITY	14
1.2 SOCIÁLNÍ ROLE.....	16
2 GENDER JAKO SOCIÁLNÍ KONSTRUKT	18
2.1 GENDER VERSUS POHLAVÍ.....	18
2.2 GENDER A SOCIALIZACE	19
2.3 GENDEROVÁ ROLE.....	21
3 GENDER V POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍCH	22
3.1 FEMINIZACE POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍ	22
3.2 EFEKT SKLENĚNÉHO VÝTAHU.....	23
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	26
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	26
4.2 POJETÍ VÝZKUMU	27
4.3 VÝZKUMNÉ CÍLE	27
4.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	27
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	28
4.6 METODA SBĚRU DAT	31
4.7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	32
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	33
5.1 ODLIŠNÝ PŘÍSTUP	35
5.1.1 Vyčnívám	35
5.1.2 Zvýhodnění na trhu práce.....	37
5.1.3 Práce s cílovými skupinami	39
5.2 NEGATIVNÍ REAKCE A JEJICH VYPOŘÁDÁNÍ	43
5.2.1 Negativní reakce od okolí	43
5.2.2 Vypořádání se s negativními reakcemi	47
5.3 JÁ VERSUS MÍ VRSTEVNÍCI.....	48
5.3.1 Seberozvoj.....	48
5.3.2 Informovanost	49
5.4 CO MĚ NAPLŇUJE VERSUS CO MĚ UŽIVÍ	51
5.4.1 Muž jako živitel rodiny	51
5.4.2 Životní poslání	53

6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	55
6.1	HVO: JAK MUŽI STUDIJNÍHO PROGRAMU SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA ROZUMÍ SVÝM ZKUŠENOSTEM SE STUDIEM V DOMINANTĚ ŽENSKÉM PROSTŘEDÍ?	55
6.2	DVO 1: JAK SE PROMÍTÁ SOCIÁLNÍ KONSTRUKT GENDERU DO PROFESNÍ ROLE PARTICIPANTŮ PŘI STUDIU TOHOTO STUDIJNÍHO PROGRAMU?	57
6.3	DVO 2: JAK SE PROMÍTÁ SOCIÁLNÍ KONSTRUKT GENDERU DO SOCIÁLNÍ ROLE PARTICIPANTŮ PŘI STUDIU TOHOTO STUDIJNÍHO PROGRAMU?	58
7	LIMITY VÝZKUMU	60
	ZÁVĚR.....	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
	SEZNAM OBRÁZKŮ	68
	SEZNAM TABULEK.....	69
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	70
	SEZNAM PŘÍLOH.....	71

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá nízkou diverzitou mužů ve studijním programu Sociální pedagogiky. Zaměřuje se na mužské studenty tohoto studijního programu, konkrétně na jejich zkušenosti se studiem v dominantně ženském prostředí. Fenomén feminizace pomáhajících profesí je stále aktuální. V zdravotní a sociální péči je dle nejnovějších dat pouze 21,33 % mužů (Český statistický úřad, 2023). Tento fenomén je úzce propojen se způsobem, jak je ve společnosti gender konstruován a co je v ní považováno za maskulinní či feminní a v jaké míře je pro společnost akceptovatelné tyto dva elementy kombinovat nezávisle na pohlaví jedince. Přiřazený gender totiž mimo jiné určuje také profesní dráhu každého jedince, tím pádem také volbu příslušných studijních programů. Pokud se tedy muž rozhodne studovat studijní program, který není typicky přiřazován mužskému pohlaví, ocitá se v dominantně ženském prostředí, což určuje způsob, jakým rozumí zkušenostem při tomto studiu. Jak bude dále blíže uvedeno, tento fenomén má mimo jiné dopad na atraktivitu mužů pro potencionální zaměstnavatele, postavení v třídním kolektivu či způsob, jakým jejich blízké okolí přijímá tuto, pro jejich pohlaví netradiční, volbu studia.

Teoretická část bude věnována sociálnímu konstruktivismu, v první řadě stěžejní knize *Sociální konstrukce reality*, která se stala základem pro toto sociologické paradigma. V rámci sociálního konstruktivismu se dále zaměříme na sociální role. V druhé kapitole se budeme věnovat tématice genderu v souvislosti se sociálním konstruktivismem. Dále se zaměříme na vymezení rozdílu mezi genderem a pohlavím, jeho významu v socializaci jedince a genderovým rolím, které jsou jedinci při socializaci přiřazeny. V třetí kapitole se budeme zabývat tématikou genderu v pomáhajících profesích v kontextu sociální pedagogiky. Konkrétně se budeme věnovat feminizaci těchto profesí s důrazem na historický kontext a také příčinám, které touto feminizací vznikly, tedy efektem skleněného výtahu.

V praktické části se zaměříme na vymezení metodologie výzkumu, pro tuto práci jsme zvolili kvalitativní výzkum, konkrétně interpretativní fenomenologickou analýzu. Vymezuje zde také výzkumný problém, výzkumné cíle a následně výzkumné otázky. Dále se budeme věnovat výzkumnému souboru, každého participanta čtenářům přiblížíme, avšak s důrazem na anonymizaci dat. Pro metodu sběru dat jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor. Popisujeme tedy také, jakým způsobem jsme ve sběru dat postupovali. V neposlední řadě se zaměříme také na analýzu a interpretaci dat, ve které jsme vymezili tematické okruhy, hlavní témata a podtémata, která dále detailně popisujeme a doplňujeme

o výroky participantů. V neposlední řadě shrnujeme výsledky výzkumu, ve kterých odpovídáme na vymezené výzkumné otázky. Výsledky dále srovnáváme s dosavadním výzkumným poznáním.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ KONSTRUKTIVISMUS

V první podkapitole se zaměříme na stěžejní knihu *Sociální konstrukce reality*, její souvislost se sociálním konstruktivismem, zmíníme také důležité osobnosti s tím spojené. Dále se budeme zabývat *sociální a profesní rolí*, tyto dva pojmy vymezíme jako sociální konstrukt. Budeme se věnovat také *konfliktu a komplexu rolí* či jejich *typizaci*.

1.1 Sociální konstrukce reality

V roce 1966 vznikla kniha *Sociální konstrukce reality*, ve které se sociologové Berger a Luckmann přicházejí s myšlenkou, že subjektivní vnímání reality každého jednotlivce je již předem objektivizováno a postaveno do určitých vzorců, které každodenní realitu formují a ovlivňují (Berger & Luckmann, 1999). Autoři se při tvorbě této knihy inspirovali myšlenkami fenomenologie a symbolického interakcionismu, zabývají se tedy „otázkami, jakými způsoby je každodenní vědění lidmi produkovááno, udržovááno a předávááno, jak se určité vědění stává společensky etablovanou skutečností a jak je prostřednictvím symbolických praktik aktérů sociální realita produkováána a reprodukováána“ (Šubrt & Balon, 2010, str. 85). Sociální konstrukci reality považují za tzv. „sociologii vědění“. Tento pojem vytvořil sociolog Karl Mannheim, který pod vlivem myšlenek Karla Marxe tvrdil, že lidské vědění je sociálně determinovááno (Kubátová, 2009). Jandourek (2012, str. 214) vymezuje sociologii vědění jako „studium vztahu mezi lidským myšlením a sociálním kontextem, ve kterém vzniká a důsledků, jaké mají ideje na společnost“. Sociologie vědění se tedy zabývá subjektivním vnímáním reality a objektivizací, kterou přináší společnost, ve které se jednatelce nacháží, což se shoduje s klíčovými myšlenkami Bergera a Luckmanna. Urban (2022, str. 63) shrnuje tyto myšlenky následovně: „Společnost je výtvoem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvoem společnosti“. Člověk sice subjektivně vnímá realitu, ta je však ovlivněna objektivní realitou institucí, které jsou však výtvoem člověka (Kubátová, 2009).

Sociální konstrukce reality tedy přinesla nový vhléd, kterým sociologové mohou zkoumat vliv společnosti na jednatelce. Tato kniha se stala obrovským přínosem nejen pro oblast sociologických teorií, ale také pro budoucí výzkumy, které se zabývají sociální realitou (Šubrt & Balon, 2010). Sociální konstruktivismus například ovlivnil zrod konstruktivistického pojetí výuky a dodnes má pozitivní dopad na výuku ve školách, pokud je jeho potenciál využíván správně (Alajar et al., 2025; Esmkhani, 2025; McKinley, 2015). Jak již bylo nastíněno, Berger a Luckmann se inspirovali několika autory, mimo již zmíněné

také například psychologem Lvem Vygotským, který zdůrazňoval společenskou podmíněnost vývoje každého jedince, která se konstruuje při interakci s ostatními (McKinley, 2015).

Jak již bylo psáno výše, teorie sociálního konstruktivismu se setkala převážně s pozitivními ohlasy. Je však důležité zmínit také kritiky, kteří poukázali na určité nedokonalosti v tomto novém sociologickém paradigmatu. První, zároveň také nejčastější kritikou je absence vymezení důležitých pojmů. Sociální konstrukt či sociální konstruktivismus totiž Luckmann a Berger nedefinovali (Hacking, 2006; Scott & Marshall, 2009). Jedná se o obecné pojmy, které se ve velké míře používají a vycházejí z knihy *Sociální konstrukce reality*, nemají však jednotnou definici. Hacking (2006) dále tvrdí, že právě tato nejednotná definice způsobuje, že každý autor vnímá pojem „sociální konstrukt“ či „sociální konstruktivismus“ odlišně a není vždy správně uchopen, jelikož nekonkretizuje, která společnost se slovem „sociální“ myslí. Tuto kritiku podpořil filozof Paul A. Boghossian, který k sociálnímu konstruktivismu přistupoval mnohem kritičtěji (Boghossian, 2009). Esmkhani (2025) však na tuto kritiku reaguje, zpochybňuje Boghossianova východiska a myšlenky, argumentuje pomocí odborné literatury. Tvrdí, že právě díky nedokonalému vymezení Boghossian nepochopil komplexnost sociálního konstruktivismu a jeho pohled je velmi zúžený. Dále vyzdvihuje přínos sociálního konstruktivismu pro pochopení společnosti a zároveň každého jedince (Esmkhani, 2025).

Sociální konstruktivismus je tedy i přes své kritiky považován za klíčový jak pro pochopení jedince, tak pro pochopení celé společnosti, a to i přesto, že se jedná pouze o obecný a dále nedefinovaný pojem. Myšlenky Luckmanna a Bergera totiž nabízejí velmi komplexní vhled na provázanost společnosti a jedince a na jejich vzájemné ovlivňování, především v rámci socializace. Pozitiva, která *Sociální konstrukce reality* přinesla pro novodobá sociologická paradigmata přesahují negativa, kterými se snažili kritici tuto knihu a její přínos zpochybnit. Pro nejasné vymezení sociálního konstruktivismu se v této práci budeme řídit definicí Nickersonové (2024), která jej vymezila jako „teorii poznání v sociologii, která zkoumá, jak jednotlivci vytvářejí své poznání a porozumění světu“. Na sociální konstrukt bude v této práci nahlíženo jako na konkrétní jev sociálního konstruktivismu, který je vytvořený a přijímaný objektivní společností.

1.2 Sociální role

Důležitou součástí sociálního konstruktivismu jsou také sociální role. Představují sociální konstrukt, který je doprovázen určitými právy, povinnostmi či postavením ve společnosti (Berger & Luckmann, 1999; Kubátová & Znebežánek, 2008). Kubátová a Znebežánek (2008, str. 54) definují sociální roli jako „*chování vyplývající z očekávání druhých*“. Tato definice je však poměrně obecná, proto ji autoři dále doplňují: „*Znamená, že každý z nás se v sociální struktuře pohybuje jako držitel určité pozice*“ (Kubátová & Znebežánek, 2008, str. 54). Sociolog Erving Goffman (2018) popisuje sociální role jako určitý druh divadelní hry, ve které jedinec vystupuje v roli účinkujícího a společnost v roli diváků. Vykonávání určité sociální role považuje za „herecký výkon“ (Goffman, 2018).

Jedinci jsou tedy na základě různých faktorů přisuzovány určité sociální role a jejich splňováním či dodržováním se osoba začleňuje do společnosti a získává určité postavení (Havlík, 2015; Kubátová & Znebežánek, 2008). Sociální role tedy podléhají společenskému diskurzu, což se označuje jako tzv. „*typizace*“. Pokud je osoba typizována do určité sociální role, společnost si může chování s ním spojené vynucovat (Berger & Luckmann, 1999). Typizace je velmi podstatnou součástí sociálních rolí jedinců, jelikož ovlivňuje jejich identitu, a to pomocí objektivních významů, které společnost určitému chování přisuzuje (Šubrt & Balon, 2010). Jedinec si tudíž musí umět vytvořit balanc mezi subjektivním a objektivním vnímáním reality. Oba tyto aspekty jsou součástí socializace jedince. Díky subjektivizaci si jedinec vytváří svou identitu, objektivní realita je však jeho sociálním světem. Tento balanc se nazývá *internalizace* a jedná se o podstatnou součást socializace jedince (Kubátová, 2009; Šubrt & Balon, 2010). Internalizace však nemusí být vždy úspěšně provedena. Kubátová (2009) například upozorňuje, že jedinec nemusí umět rozeznat subjektivní a objektivní vnímání reality, tím pádem si nevytváří vlastní identitu nebo je jeho tvorba značně ohrožena. Sociální role si jedinec osvojuje při procesu socializace pomocí *enkulturace*, pomocí které se daná osoba adaptuje do společnosti či kultury, ve které figuruje (Jandourek, 2012). Goffman (2018) upozorňuje, že pokud jedinec není o vykonávání své sociální role dostatečně přesvědčen, jeho vykonávání (tedy „herecký výkon“) nebude přesvědčivé ani pro druhé, tím pádem pro něj bude velmi obtížné se začlenit do společnosti. Lze si tedy povšimnout, že pro adekvátní zastávání sociální role s ní musí být jedinec ztotožněn, v opačném případě pro něj může být konflikt sociálních rolí poměrně vyčerpávající.

Každému jednotlivci je ve společnosti přiřazeno více sociálních rolí, které zastává (Berger & Luckmann, 1999). Souběžné zastávání mnoha odlišných sociálních rolí nemusí být slučitelné, jejich soustavné překrývání může vyústit až v **konflikt sociálních rolí** neboli „*poziční pluralismus*“ (Creary & Gordon, 2016; Havlík, 2015; Urban, 2022). Tento fenomén se stává v moderní společnosti poměrně častým. Jeden z důvodů těchto nabývajících konfliktů byl nástup žen na trh práce, který změnil nejen sociální role žen v domácnosti, ale také sociální role mužů jako živitelů rodiny a postavení obou pohlaví ve společnosti (Bruce & Yearley, 2006). Touto změnou se mění také kulturní role jedince, které doprovázejí sociální role. Kulturní role jsou neuvědomované a jsou pozměněny pouze transformací společnosti (Jandourek, 2012; Urban, 2022). Jandourek (2012) u kulturních rolí uvádí stejný příklad, tedy nástup žen na trh práce, což zapříčinilo, že se jak o ženách, tak mužích začalo v mnoha oblastech přemýšlet odlišně a začala se proměňovat dříve jasně definovaná maskulinita. Dalším jevem, který může při zastávání sociálních rolí nastat je **komplex rolí**, který vyplývá z odlišných očekávání různých skupin k jedné sociální roli (Havlík, 2015). K sociálním rolí jedinců se vztahuje také **profesní role**. Tento pojem nedisponuje jednotnou definicí, pracuje se s ním v obecné rovině. Špirudová a Králová (2007, str. 32) například pro svůj odborný článek vymezují profesní roli jako „*specifické sociální role vázané na profesi, odrážejí očekávání veřejnosti*“. Profesní role je tedy určitým druhem sociální role, právě v této rovině budeme s tímto pojmem pracovat. Tato role je spjata s určitou profesí, kterou jednatel provádí a která podléhá sociálním vzorcům a normám.

2 GENDER JAKO SOCIÁLNÍ KONSTRUKT

V druhé podkapitole se budeme věnovat vymezení genderu, rozdílem mezi genderem a pohlavím opět s důrazem na sociální konstruktivismus. V následující podkapitole vymezíme gender, rozdíly mezi genderem a pohlavím. Dále zdůrazníme propojenost socializace s genderem a s tím spojené genderové role.

2.1 Gender versus pohlaví

Ze všeho nejdříve je důležité si vymezit rozdíl mezi genderem a pohlavím. Tyto pojmy jsou úzce propojeny, mají však odlišný význam. Giddens (2013, str. 554) vymezuje pohlaví jako „*označování anatomických a fyziologických zvláštností, které definuje mužské a ženské tělo*“, kdežto gender „*...se týká psychologických, sociálních a kulturních rozdílů mezi muži a ženami*“. Jandourek (2012, str. 93) definuje gender jako: „*soubor charakteristik rozlišující mezi mužskými a ženskými vlastnostmi. Gender vyjadřuje myšlenku, že pokud jde o sociální chování, lidé se jako muži a ženy nerodí, ale musí se do značné míry naučit jako muži a ženy jednat*“. Oba autoři tedy na gender pohlíží jako soubor sociálně konstruovaných charakteristik, kterými se muži oddělují od žen, Jandourek se dále zaměřuje na sociální chování jedinců, které může být mimo jiné vymezeno genderem. Giddens (2013, str. 554) sice ve své definici nehovoří o genderu jako o sociálním konstraktu, nicméně tak na něj pohlíží: „*Gender se vztahuje k sociálně konstruovaným pojetím maskulinity a femininity a není nezbytně přímým produktem biologického pohlaví*“. Tímto také zmiňuje vztah genderu k pohlaví, tedy že gender sice může vycházet z pohlaví jedince, nicméně tomu není tak vždy. Jednotlivec může mít určitou biologickou charakteristiku, nicméně se může identifikovat například dle znaků typických pro odlišné pohlaví. Narodí se jako určité pohlaví, osvojování určitého genderu ho však teprve čeká. Dalším zásadním rozdílem mezi genderem a pohlavím je zaměřenost. Pohlaví se zaměřuje pouze na biologické znaky jedince, je neměnné v čase i prostoru, kdežto gender nabízí komplexní vhled, který bere v potaz historický, kulturní či společenský kontext (Čermáková, 2018; Jandourek, 2012). Tím pádem není konzistentní a dokáže tak reagovat na dané fenomény ve společnosti (Jandourek, 2012).

2.2 Gender a socializace

Socializace je důležitým aspektem tvorby genderu u každého jedince. Odlišování maskulinity či feminity totiž začíná probíhat již v dětství, a to tzv. „*genderovou socializací*“, ve které si dítě pomocí primární či sekundární socializace osvojuje sociální normy a očekávání, která přísluší určitému pohlaví (Fulcher & Scott, 2011; Giddens, 2013). Jandourek (2012) poukazuje také na vzorce chování, které jsou typicky mužské či ženské a které si daná osoba během socializace osvojuje. Považuje za složité oddělit chování, které je biologicky podmíněné, tedy „přirozené“ každému pohlaví a chování, které je výtvorem kulturního vývoje. Dítě tedy může být pozitivně či negativně ovlivněno tím, jak okolí reaguje na jeho chování či preference spojené s genderem. Dítěti jsou předepsány určité sociální normy, které způsobují, že je dítě za své chování či preference buď potrestáno, nebo pochváleno (Giddens, 2013; Risman, 2018). Tato vnější motivace ovlivňuje samotnou identifikaci jedince, což se může projevat v celém jeho životě (Giddens, 2013).

Gender se tedy váže na projevy maskulinity či feminity neboli „mužnosti“ či „ženskosti“. Například muž může disponovat feminními rysy, tak jako žena maskulinními, tyto dvě dimenze se vzájemně propojují a nevylučují se. Risman (2018) tvrdí, že problém může nastat v situaci, kdy se na tyto dva elementy bude pohlížet jako protichůdné, jelikož se spíše jedná o dva rozdílné osobnostní typy. Feminita je spojována s pečující, empatickou a vstřícnou osobností, kdežto maskulinita je spojována efektivitou, logickým a strategickým myšlením (Favale, 2024; Risman, 2018). Pokud však bude gender ve společnosti konstruován jako dvě protichůdné strany, nebude ve společnosti přijatelné, aby například muž disponoval feminitou, což může ovlivnit tvorbu jeho osobnosti (Giddens, 2013; Risman, 2018). Jak někdejší, tak aktuálnější výzkumy potvrzují, že již od primární socializace převažuje ve výchově radikálnější pohled, kdy jsou na základě pohlaví jasně vymezeny a přizpůsobeny vjemy tak, aby se vytvářela genderová role dle vymezené maskulinity či feminity shodující se s daným pohlavím (Renzetti & Curran, 2003; Risman, 2018). Sociální konstrukt genderu lze nalézt v mnoha aspektech socializace jedince. Například již takové rozdělování hraček na typicky mužské či ženské je zdárným příkladem sociálního konstruktivismu (Jandourek, 2009). Novější výzkumy však ukazují, že například ve větších městech již rodiče k hračkám přistupují genderově neutrálněji, tato typizace však přetrvává spíše v obchodech s hračkami (Lipowska & Łada-Maško, 2021). Tento postoj však není plně neutrální, konkrétně u výchovy syna rodiče tolik netolerují projevy feminity, což může být jedním z faktorů přetrvávající toxické maskulinity (Kane, 2012).

Takto radikální vymezení genderu totiž ovlivňují, jak jedinec na gender pohlíží, což může vyvrcholit až v extrémní dodržování určitých genderových norem. U mužů se extrémní dodržování mužnosti nazývá „*toxická maskulinita*“. Harris (2021) definuje toxickou maskulinitu v pěti dimenzích:

1. **Moc nad ženami:** vyznačuje se dominancí či nadřazeností nad ženami a odmítáním feminní stránky, která se považuje za projevy slabosti.
2. **Intimní partnerské násilí:** muž používá násilí jako projevy autority, v situacích, kdy je jeho vnímání dostatečné maskulinity ohroženo. Inklinuje k přehnané kontrole svého partnera.
3. **Agresivní chování:** využití fyzické síly jako projevu maskulinity. Velmi časté například v bojových sportech, kde muž tímto chováním proti soupeři projevuje svou dominanci.
4. **Emocionální odloučení:** jakékoli vyjadřování zranitelných emocí je považováno za ohrožení maskulinity. Inklinace k emocionální plochosti. Tato problematika je známá také pod pojmem „muži nepláčou“.
5. **Heterosexuální sebe prezentace:** vyjadřování feminity je považováno za projevy homosexuality. Sklony k sexualizaci žen (např. nevhodné sexuální narážky) a odmítavým postojům vůči homosexuálním mužům.

Tyto dimenze jsou důležité pro pochopení, do jakých různých oblastí toxická maskulinita spadá a jak odmítavý postoj mají tito muži vůči své feminní stránce. Osoby, které disponují toxickou maskulinitou v mnoha případech tuto volbu považují za přirozenou, nicméně Kane (2012) tvrdí, že tato volba je silně ovlivněna socializačními procesy v raném dětství, tedy také genderovou socializací. Tyto extrémní formy maskulinity jsou pro muže nebezpečné, jelikož jsou propojovány se špatným well-beingem, jelikož muži mají problém požádat druhé o pomoc (Alhuzail & Segev, 2021; Nicette, 2019; Waling, 2019). Zároveň tito muži negativně reagují na muže, kteří projevují také svou feminní stránku nebo například na muže, kteří pracují v dominantně ženských profesích (Bodoque-Puerta et al., 2020; Waling, 2019).

2.3 Genderová role

Propojenost pohlaví a genderu je klíčová také pro pochopení **genderové role**. Matoušek (2016, str. 179) vymezuje genderovou roli neboli „*rodovou totožnost*“ jako „*individuální soubor představ a postojů ovlivňujících výkon ženské, resp. mužské role v daném kulturním okruhu a konkrétní době*“. Výrost et al. (2019, str. 53) definuje genderovou roli jako „*sdílená očekávání, která se vztahují na jedince na základě jejich sociálně identifikovaného pohlaví*“. Jedinci je tedy na základě jeho pohlaví přiřazen určitý gender, který je sociálně podmíněn (Giddens, 2013). Genderová role je úzce propojena se sociálními rolemi jedince, je tedy přirozené, že jedinec proměňuje či kombinuje projevy maskulinity a feminity na základě toho, jakou sociální roli právě zastává (Jadnourek, 2012; Risman, 2018). Například muž, který pracuje jako soudní advokát bude pravděpodobně vykazovat odlišnou míru maskulinity či feminity než při péči o své nemocné dítě (Risman, 2018).

Risman (2018) poukazuje na problematiku, kdy společnost sice akceptuje odlišná chování v určitých sociálních rolích a rozumí, že každý jedinec má sociálních rolí více, nicméně poté každé osobě přisuzují pouze jednu genderovou roli. Genderová role má však obdobné rysy jako ta sociální – je fluidní a přizpůsobuje se společenským kontextům. Nových podob maskulinity či feminity neustále přibývá a jejich rozdělení na například tradiční či alternativní již nestačí. Dále poukazuje na možnost, že se v budoucnu celý doposud úzce vymezený konstrukt genderu rozpadne, případně se gender přestane považovat za podstatný, jelikož již nepůjde přesně vymezit. Feministka *Judith Butlerová* dokonce kritizovala tradiční feminismus za podporování genderových stereotypů, jelikož gender nelze vymezit pouze maskulinitu či feminitu a dokud bude takto rozdělován, budou tyto stereotypy přetrvávat (Thorpe et al., 2016). Butlerová je zároveň považována za průkopnici v tématice genderu, jelikož vnesla myšlenku, že gender je sociálním konstruktem a mělo by se k němu přihlížet jinak než k pohlaví (Favale, 2024).

3 GENDER V POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍCH

V poslední kapitole teoretické části se zaměříme na fenomén nízké genderové diverzity pracovníků v pomáhajících profesích a s tím spojenými důsledky, které tuto feminizaci doprovázejí. V rámci feminizace v pomáhajících profesích se dále budeme věnovat efektu skleněného výtahu. Nejdříve však vymezíme pojem pomáhajících profesí a zdůrazníme, na které profese se v této práci budeme primárně zaměřovat.

3.1 Feminizace pomáhajících profesí

Géringová (2011, str. 21) vymezuje pomáhající profese jako „*skupinu povolání, která jsou založená na profesní pomoci druhým lidem*“. Matoušek (2016) rozděluje oblast pomáhajících profesí na medicínu, psychologii, pedagogiku a sociální práci. Géringová (2011) je vymezuje poněkud širěji, mimo již zmíněné sem zahrnuje duchovní, terapeutky a místo sociální práce hovoří o profesích zaměřených na sociální pomoc. Lorenzová (2001) sem zahrnuje také oblast sociální pedagogiky, nazývá ji „*pomáhající disciplínou*“. Tato práce bude primárně zaměřena na profese z oblasti sociální práce a pedagogiky v kontextu sociální pedagogiky.

Sféra pomáhajících profesí je považována za ženskou doménu, z čehož vyplývá, že si muži budou pravděpodobněji hledat zaměstnání, a tím pádem také určitý studijní program typizovaný pro jejich gender (Bosá, 2013; Giddens, 2013; Khunou, 2012; Renzetti & Curran, 2003; Zimbardo & Coulombe, 2017). „Ženské práce“ bývají podceňovány, považují se za méně prestižní a nenáročné, obnáší méně výhod či menší platová ohodnocení (Renzetti & Curran, 2003). Je přitom zajímavé si povšimnout, že vysoká platová ohodnocení v zaměstnání považují za nejdůležitější jak muži, tak ženy, přičemž preference žen stoupla od roku 1991 o 24 %, tedy z 67 % na 91 % (Matejková & Chromková Manea, 2019).

Tato nízká diverzita mužů má hluboké kořeny také v samotném vzniku určitých pomáhajících profesí. Například oblast sociální práce je spojována s feministickými hnutími (Bosá, 2013; Kodymová, 2017). Hnutí se však nemohla shodnout, zda je tato práce určena také pro muže. Některá ji považovala za „přirozenou“ oblast ženám, jiná hnutí však tento postoj kritizovala za jeho předpojatost a naopak tvrdila, že vyšší míra mužů v pomáhajících profesích by napomohla zvýšit prestiž této profesní sféry (Bosá, 2013). Je však nutno podotknout, že ženy zároveň měly velmi omezené možnosti výběru zaměstnání, která již při jejich vzniku byla „přirozeně“ přiřazována ženám, tedy již jejich vznik byl sociálně konstruován pro určitý gender (Renzetti & Curran, 2003). Renzetti a Curran (2003, str. 308)

popisují počátek žen na trhu práce následovně: „*Široký rozsah zaměstnání se otevřel mužům, ale ženy směly vstupovat pouze do omezeného počtu zaměstnání, která údajně odpovídala jejich ‚přirozenému‘ talentu a jednoduše přenesla ženské rodinné povinnosti do veřejné sféry*“. Matejková (2019, str. 61) tuto myšlenku aplikuje na československou společnost před rokem 1989 a hovoří, že „*tradiční představa o úloze mužů a žen ve společnosti je obrazem rodových stereotypů o schopnostech a úlohách obou pohlaví*“. Dle výroku autorů je tedy diskutabilní, do jaké míry je tato „přirozenost“ skutečná a do jaké míry je pouze sociálním konstruktem genderu přiřazeným ženskému pohlaví. Žena byla postavena do role matky, pečovatelky, ženy v domácnosti, tato role jí byla přiřazena a vštěpována již od raného dětství (Bosá, 2013; Matejková, 2019). Pokud žena z určitých důvodů tuto roli nezastávala, považovali někteří zakladatelé sociální práce za podstatné, aby v této sféře pracovala a tuto roli si zde mohla vykompenzovat (Bosá, 2013). Tato genderová předpojatost však zapříčinila, že se oblast pomáhajících profesí nepovažuje za dostatečně maskulinní (Renzetti & Curran, 2003). Je podstatné také zmínit, že u mužů v pomáhajících profesích je identifikováno odlišné využívání maskulinity (Simpson, 2014). Tito muži v mnohem větší míře kombinují maskulinitu se svou feminní stránkou a dovedou tento poměr modifikovat dle jejich potřeb, odlišují se tudíž od tradičního vnímání maskulinity (Bodoque-Puerta et al., 2020). Právě vyšší diverzita mužů v sociální oblasti by napomohla rychleji reagovat na aktuální problémy maskulinity a efektivněji nalézat jejich řešení (De Avilés et al., 2021).

3.2 Efekt skleněného výtahu

Pokud jsou tedy určité profese považovány „přirozené“ ženám, vznikne v nich dominantně ženský pracovní kolektiv. Williams (1992) vymezuje dominantně ženské profese, za které pokládá oblast zdravotnickou, pedagogickou, knihovnickou a také oblast sociální práce. Pokud se však muž rozhodne v této oblasti pracovat, zažívá mnoho zvýhodnění. Ta spočívají převážně v rychlejším kariérním růstu, ale také ve vyšších platových ohodnoceních či vyšším spektru pracovních nabídek (Brandford & Brandford-Stevenson, 2021; Renzetti & Curran, 2003).

Tento jev se nazývá „*the glass escalator*“, v češtině přeložený jako „*efekt skleněného výtahu*“. Tento pojem poprvé zmínila socioložka Christine Williams, která na tato zvýhodnění poukázala, věnovala se také různými důsledky, které tento efekt přináší (Williams, 1992). Například upozornila na rychlejší kariérní růst mužů, který může souviset s již vysokým poměrem mužů že ve vedoucích pozicích, kteří opět přijmou muže. Touto

problematikou se v České republice zabývala odborová organizace ALICE, která se ve svém článku zabývá nízkou obsazeností žen na vedoucích pozicích v oblasti sociálních služeb. Výsledky ukazují, že k roku 2021 v sociálních službách a péči pracuje 86 % žen a 14 % mužů, na vedoucích pozicích sice přebývají ženy (57 %), nicméně zde je poměr mužů již 43 % (Čtvrtníčková & Táborská, 2021). Giddens (2013) toto znevýhodňování rozděluje na horizontální a vertikální segregaci, přičemž horizontální zahrnuje vyšší rozmanitost pracovních nabídek a vertikální rychlejší kariérní růst. Zároveň poukazuje na jednosměrnost efektu skleněného výtahu. Pokud se žena ocitne v dominantně mužském prostředí, tohoto efektu se jí nedostane, ba právě naopak, opět se ocitne ve znevýhodněné pozici. Zvýhodňování mužů dále vnímá Williams (1992) ve dvou faktorech: pohlaví a rase. Z hlediska genderu rozebírá primárně segregaci ženských a mužských profesí. Poukazuje, že tato segregace začíná již v útlém věku při genderové socializaci. Jak gender, tak biologické predispozice jsou jeden z nemála faktorů, který rozhoduje o sociální pozici a profesním zaměření jedince ve společnosti (Urban, 2022; Williams, 1992).

Efekt skleněného výtahu je sice přes třicet let starý fenomén, aktuální výzkumy však dokazují, že do této doby nebyl vyřešen či překonán (Keynton & Lee, 2024). Tento efekt se sice původně zaměřuje na americkou společnost, jedná se však o problematiku, která americkými hranicemi nekončí. Například Jandourek (2012) ve svém definování genderu poukazuje na obecně vyšší kariérní příležitosti pro ženy v moderní společnosti, ale stále jejich nižší obsazení ve vedoucích pozicích.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Nízká diverzita mužů v pomáhajících profesích je dlouhotrvající fenomén, který zatím stále přetrvává. V České republice byl v roce 2023 poměr mužů ve zdravotní a sociální péči 21,33 % (Český statistický úřad, 2023). Jedná se však o celoevropský problém. Země Evropské Unie mají v sociálních službách průměrně zaměstnaných pouze 18 % mužů (Horecký & Průša, 2020). Za touto problematikou je skryto mnoho faktorů. Tyto faktory souvisí se sociální rolí muže ve společnosti, ve které je gender sociálně konstruován (Giddens, 2013; Nicette, 2019). Pomáhající profese jsou stále ve spárech „škatulkování“ považovány za „ženskou práci“, což je pochopitelné z hlediska historického kontextu, kdy například studijní obory sociální práce cílily přednostně na ženy (Kodymová, 2017). Toto „škatulkování“ je také značně ovlivněno toxickou maskulinitou, která může zapříčinit, že mužští pracovníci nemusí v této profesi cítit dostatečně „mužsky“ (Bodoque-Puerta et al., 2020). Tento mýtus se v České republice zatím nepodařilo vymýtit (Sontagová, 2024). Dalším z faktorů může být také problematika nedostatečného platového ohodnocení v pomáhajících profesích, kdy si muž jako živitel rodiny zvolí raději lépe placené profese. Zároveň je však paradoxem, že právě nízká diverzita mužů v pomáhajících profesích má spojitost s podprůměrnou mzdou v této oblasti (Goldstein et al., 2024).

Studijní programy zaměřené na pomáhající profese se tudíž potýkají se stejným problémem – nízkou diverzitou mužských studentů, nevyjímaje studijní program Sociální pedagogika. Jelikož se mužští studenti ve studijních programech zaměřených na pomáhající profese ocitají v dominantně ženském prostředí, setkávají se s odlišným přístupem na základě svého genderu. Tyto zkušenosti mohou být jak pozitivní (zvýhodňující – například rychlejší kariérní růst), tak negativní (diskriminující – například již zmíněná problematika toxické maskulinity) (Ganson et al., 2022).

4.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém je nadefinován následovně: **zkušenost mužů studijního programu Sociální pedagogika se studiem v dominantně ženském prostředí**. Konkrétně tedy zjišťujeme, jak tito muži vnímají a interpretují své zkušenosti během studia tohoto studijního programu ve spojitosti s jejich genderem. V České republice zatím neexistuje výzkum, který by se v oblasti této problematiky zaměřoval na mužské studenty studijního programu Sociální pedagogika.

4.2 Pojetí výzkumu

Na základě stanoveného výzkumného problému je zvolen **kvalitativní výzkum** konkrétně design **interpretativní fenomenologické analýzy** (IPA). Tento design čerpá z fenomenologie, která se zaměřuje na daný fenomén či jev ve společnosti. Dále se zaměřuje na subjektivní vnímání jedince, jak vnímá zkušenosti v tomto fenoménu a jaké významy mu přisuzuje (Řiháček et al., 2013).

Sociální konstruktivismus má obdobné východisko – jedinci se přisuzují předem stanovené (tedy objektivní) sociální role a jejich očekávání. Ten dále subjektivně vnímá sociální realitu, kterou si nabývajícími zkušenostmi a interakcemi neustále upravuje. Pomocí interpretativní fenomenologické analýzy je možné tyto subjektivní zkušenosti zkoumat podrobně a do hloubky, pomocí těchto konkrétních zkušeností dále pochopit daný fenomén, a to díky využití hermeneutického kruhu (Řiháček et al., 2013). Na propojení mezi fenomenologií a sociální konstruktivismem poukazuje také Sociologická encyklopedie vytvořena Akademií věd ČR, která vymezuje fenomenologii jako konstruktivistickou (Petrusek, 2018).

4.3 Výzkumné cíle

V rámci práce je vymezen hlavní výzkumný cíl, dále pak dílčí cíle výzkumu:

Hlavní výzkumný cíl:

- 1) Porozumět žitým zkušenostem mužů studujících studijní program Sociální pedagogika v kontextu nízké diverzity mužského pohlaví způsobené sociálním konstruktem genderu

Dílčí výzkumné cíle:

- 1) Zjistit a popsat, jak se žitá zkušenost promítá do jejich **profesní role**.
- 2) Zjistit a popsat, jak se žitá zkušenost promítá do jejich **sociální role**.

4.4 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka je vymezena:

HVO 1: Jak muži studijního programu Sociální pedagogika rozumí svým zkušenostem se studiem v dominantě ženském prostředí?

Tuto hlavní výzkumnou otázku doplňují **2 dílčí výzkumné otázky**:

DVO 1: Jak se promítá sociální konstrukt genderu do **profesní role** participantů při studiu tohoto studijního programu?

DVO 2: Jak se promítá sociální konstrukt genderu do **sociální role** participantů při studiu tohoto studijního programu?

4.5 Výzkumný soubor

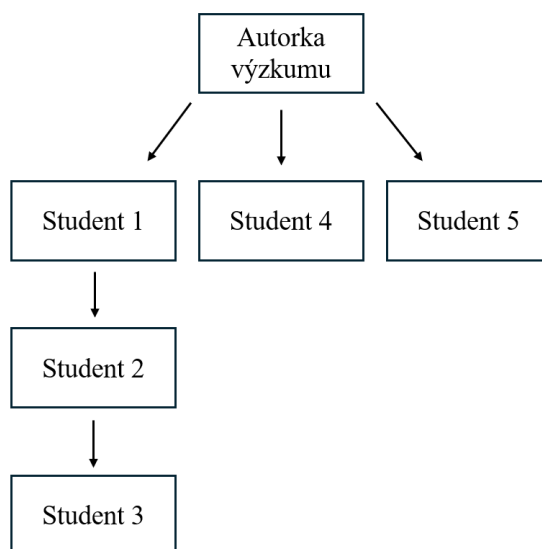
Pro homogenitu výzkumného vzorku jsme zvolili záměrný výběr. Participanty jsme vybírali na základě předem stanovených kritérií. **Prvním kritériem** bylo, že se jedná o muže aktuálně studující studijní program Sociální pedagogika v prezenční či kombinované formě studia. Zároveň jsou studenty posledního ročníku bakalářského či jakéhokoli ročníku magisterského studia. Bakalářské a také navazující magisterské studium lze absolvovat na šesti univerzitách (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2022):

1. Ostravská univerzita
2. Univerzita Hradec Králové
3. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
4. Univerzita Karlova
5. Univerzita Palackého v Olomouci
6. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Masarykova univerzita v Brně nabízí dva studijní programy v bakalářském i magisterském typu studia zaměřené na sociální pedagogiku, nesou však odlišný název: Sociální pedagogika a poradenství a Sociální pedagogika a volný čas. Proto jsme je z výzkumného souboru vyřadili. Snažili jsme se nalézt také konkrétní počet mužů v těchto studijních programech a oslovili jsme příslušná studijní oddělení. Všechna však odmítla poskytnout konkrétní data. **Dalšími kritérii** pro výběr participantů bylo, že se jedná o osobu mužského pohlaví, která se od narození identifikuje jako muž a že tato osoba rozumí tématu práce, je ochotná sdílet své zkušenosti a dobrovolně se podílet na výzkumu.

Na základě těchto kritérií se výzkumu zúčastnilo **pět participantů**. Pro anonymizaci dat nejsou zveřejněna jejich jména. Participantů jsou nazváni jako Student 1-5. Ze stejného důvodu také není vymezeno, jakou formu či typ studia daná osoba studuje. Všichni participantů studují na stejné univerzitě.

Jak již bylo řečeno, participanti byli nalézáni záměrným výběrem, konkrétně metodou „snowball sampling“. Oslovili jsme tři participanty – Studenta 1, 4 a 5. Student 1 nás dále odkázal na Studenta 2, ten poté na Studenta 3. Pro přehlednější znázornění bylo vytvořeno schéma.

Obrázek 1 Znázornění použité techniky "snowball sampling"

Zdroj: vlastní tvorba (2025)

Všichni participanti byli osloveni skrze sociální síť. Před samotným rozhovorem proběhlo ověření, zda vybraní studenti splňují výše zmíněná kritéria. K participantům jsme měli neutrální vztah, případně jsme je před konáním rozhovoru neznali.

Student 1

Jednalo se o prvního participanta, který se zúčastnil rozhovoru a zároveň klíčového, který nás odkázal na další muže. Při komunikaci předcházející rozhovoru byl lehce nervózní. Obával se, že k tématu nebude mít co říct nebo nebude mít dostatečné vědomosti. Podceňoval se. Připadalo mu, že nemá „moc co nabídnout“ a že jeho zkušenosti nejsou výrazné. Těmto faktorům jsme přizpůsobili průběh rozhovoru. Studenta jsme uklidňovali, zdůraznili anonymizaci dat a navodili přátelskou atmosféru. Participant při rozhovoru již mluvil bez známek nervozity, velmi otevřeně hovořil o všech tématech, vtipkoval.

V rozhovorech reagoval bezprostředně, neodbíhal od témat. Po rozhovoru byla na jeho žádost část smazána, u zbylé části však souhlasil s využitím pro účely této bakalářské práce.

Student 2

Participanta téma práce velmi zajímalo. Před samotným rozhovorem téma práce rozebíral, doptával se na podrobnosti. Byl potěšen, že byl vybrán do rozhovoru. Rád se poslouchal, nervozita na něm nebyla znát. Hovořil vážným tónem, bylo viditelné, že si dává velký pozor na každé vyřčené slovo. Odpovídal pohotově, velmi se soustředil na kladené otázky. Lehce odbíhal od položených otázek, nicméně tím otevřel nová témata, na která jsme reagovali a doptávali se.

Student 3

Participant je introvertní povahy, velmi uzavřený. Předem nás upozorňoval, že je málomluvný. Snažili jsme se jej před začátkem rozhovoru rozmluvit a uvolnit, nicméně i přesto odpovídal v krátkých větách. Byla tedy potřeba se velmi často doptávat. Používal mnoho pomlk, míval problémy nalézat správná slova, tudíž nedokončoval věty. Často používal místo dokončení vět neverbální projevy, gestikuloval, využíval mimiku.

Student 4

Student působil klidným dojmem, nicméně při zapnutí nahrávání rozhovoru začal být nervózní. V nahrávce však chtěl pokračovat. Zmíněná nervozita byla při rozhovoru viditelná. Participant odbíhal od témat a ztrácel nit, otázky jsme museli opakovat. Nad otázkami se velmi zamýšlel a potřeboval více času na odpovědi, čemuž jsme přizpůsobili tempo rozhovoru. Po vypnutí nahrávání byl opět klidný, téma práce ho velmi zajímalo a po skončení rozhovoru s námi vedl na toto téma diskuzi.

Student 5

Participant přišel na rozhovor v dobré náladě, během rozhovoru se často smál. Dokázal se však také nad otázkami zamýšlet do hloubky. Potřeboval více času na odpovědi, osvědčily se nám delší odmlky mezi otázkami, po kterých se dokázal nejvíce rozmluvit. Hovořil však velmi otevřeně, nebyla na něm znát nervozita. Na konci rozhovoru nám poděkoval, jelikož přišel na nová témata, o kterých předtím nepřemýšlel.

4.6 Metoda sběru dat

Pro metodu sběru dat je zvolen **polostrukturevaný rozhovor**, který vymezuje základní otázky, zároveň však nechává prostor pro rozvoj dalších témat (Řiháček et al., 2013). Využili jsme tzv. „**řetězení otázek**“, při kterých jsme přizpůsobovali otázky dle odpovědi participantů. V souladu s výzkumnými otázkami a výzkumnými cíli jsme vymezili tři hlavní otázky do rozhovoru. Pod každou hlavní otázkou jsme měli vymezeny také dílčí otázky, které měly doplňující funkci. Otázky jsou dostupné ke zhlédnutí v příloze (příloha P I).

V rámci výzkumu byl realizován pilotní rozhovor s jedním mužem, který splňoval výše stanovená kritéria. Zaměřili jsme se zde především na srozumitelnost a efektivitu otázek do rozhovoru a také na zpětnou vazbu. Po pilotním rozhovoru byla upravena struktura otázek. Původně hlavní otázka „Jak si myslíte, že tyto zkušenosti ovlivní volbu Vašeho budoucího povolání?“ byla participantovi nesrozumitelná, nicméně jí rozuměl při našem doptávání se u konkrétních zkušeností. Otázka byla tudíž přesunuta jako dílčí pod první hlavní otázku.

Čtyři rozhovory probíhaly fyzicky (tzv. „face to face“) v přirozeném sociálním prostředí participantů. Byli jsme tak schopni si všimnout také neverbální komunikace. Jeden rozhovor byl z časových důvodů na žádost participanta prováděn online přes aplikaci Microsoft Teams. Vždy jsme nejdříve zahájili rozhovor na odlišné téma, abychom si ověřili, zda je participant nervózní či v jaké náladě na rozhovor přichází. Tento počáteční rozhovor jsme se snažili využít především k odbourání nervozity a navození příjemné atmosféry.

Participant na začátku rozhovoru obdrželi Informovaný souhlas participanta (Příloha P II), ve kterém jsme je seznámili se všemi potřebnými náležitostmi. Přihlíželi jsme tímto také samotné etice výzkumu. Participant znali svá práva a možnosti již před počátkem rozhovoru a byli informováni, jak konkrétně budeme se získanými daty pracovat. Měli možnost od rozhovoru odstoupit, případně konkrétní části vymazat. Dále jsme vysvětlili téma práce a ověřili si, zda participant tématu rozumí, poté jsme přešli k samotnému podpisu a ústně oznámili počátek nahrávání rozhovoru. Rozhovor byl nahráván na dvě zařízení: mobilní telefon a tablet. Na obou zařízeních se nahrával pouze zvuk. Začátek i konec nahrávání byl vždy ohlášen. Po transkripci rozhovoru byly obě nahrávky vymazány.

4.7 Způsob zpracování dat

Pro hlavní výzkumný cíl této práce, *porozumět žitým zkušenostem mužů studujících studijní program Sociální pedagogika v kontextu nízké diverzity mužského pohlaví způsobené sociálním konstruktem genderu* (vyjádřený hlavní výzkumnou otázkou HVO 1), je zvolená již výše zmíněná interpretativní fenomenologická analýza. Sociální konstrukt genderu také ovlivňuje profesní a sociální roli jednotlivých studentů. Zajímali jsme se tedy, jak se tyto zkušenosti promítají v těchto dvou aspektech (vyjádřeno dílčími výzkumnými otázkami DVO 1 a DVO 2).

Po provedení rozhovorů jsme tedy provedli jejich transkripci. Rozhovory byly přepisovány doslovně, kladli jsme však důraz na anonymizaci dat a samotné etické aspekty výzkumu. Dodržení anonymity participantů pro nás bylo přednostní. Pokud tedy zazněla konkrétní informace, která by mohla vést k identifikaci této osoby, byly tyto části vymazány či upraveny tak, abychom byli schopni anonymitu zajistit. Jednalo se především o názvy konkrétních organizací, měst či jmen. Ponechali jsem však vulgarismy, nespisovné výrazy či nářečí. Transkript jsme také doplnili o neverbální projevy.

Rozhovor byl vždy přepsán před začátkem dalšího. Před každým následujícím rozhovorem jsme si pečlivě tyto transkripce pročetli a zaměřili se jak na projev participanta, tak na naše položené dotazy. Reflektovali jsme si tak, jaké otázky jsme mohli dále položit, případně zda jsme měli vést rozhovor jiným způsobem. Poznamenávali jsme si, jaká nová témata byla při rozhovoru zmíněna. Tato témata jsme se dále snažili rozvést v následujících rozhovorech. Při opakovaném čtení jsme se zároveň snažili se o co největší vcítění do daného participanta, pochopení jeho vhledu a myšlenek.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Při analýze dat jsme se drželi postupu typického pro interpretativní fenomenologickou analýzu (Smith et al., 2009 in Řiháček et al., 2013):

- Reflexe výzkumníkovy zkušenosti s tématem výzkumu
- Čtení a opakované čtení
- Počáteční poznámky a komentáře
- Rozvíjení vznikajících témat
- Hledání souvislostí napříč tématy
- Analýza dalšího případu
- Hledání vzorců napříč případy.

Dodržovali jsme tento postup. Snažili jsme se si uvědomovat případnou předpojatost způsobenou vlastní zkušeností s touto tematikou. Již při volbě tématu jsme si uvědomovali, jakých konkrétních situací jsme byli svědkem u svých mužských kolegů. Při realizaci rozhovoru jsme si také dávali pozor na navádějící otázky, které mohly být ovlivněny také četbou odborné literatury, případně předchozími rozhovory.

Při pátém rozhovoru došlo k teoretické saturaci dat, započali jsme tudíž analýzu dat pomocí následujícího postupu. Nejdříve jsme na prvním rozhovoru provedli **otevřené kódování** a pomocí vytvořených kódů si vyznačili témata, která nám v rozhovoru vyvstala. Po dokončení této fáze jsme **hledali souvislosti napříč již zmíněnými tématy**. Poté jsme pokračovali k dalšímu rozhovoru, který jsme opět zakódovali, vyznačili témata a hledali souvislosti. Takto jsme postupovali při všech pěti rozhovorech. Poté jsme přešli k poslednímu kroku – **hledání vzorců napříč případy**. Při této fázi jsme nejdříve vytvořili **podtémata**, ta nám vyvstala z témat jednotlivých rozhovorů. Zde jsme již pracovali s výroky všech pěti participantů. Postupně jsme si do níže znázorněné tabulky vpisovali názvy podtémat, které jednotlivá témata znázorňovaly. Tato podtémata dále detailně rozvedeme a doplníme již zmíněnými výroky participantů. Podtémata se však vzájemně propojují a obsahují mnohem komplexnější tematiku, proto jsme dále vytvořili **hlavní témata**, do kterých určitá podtémata zapadají. Dále jsme vyčlenili **čtyři tematické okruhy**, jejichž název souhrnně označuje konkrétní fenomén, kterému se v těchto hlavních tématech či podtématech věnujeme.

Zjištěná data se vzájemně propojují a navazují na sebe. Z tohoto důvodu budeme při popisování jednotlivých podtémat odkazovat na příslušné podkapitoly, abychom zamezili opakování psaní zjištěných dat. Konkrétní participant (Student 1-5) budou označováni zkratkou „S“. Příslušné číslo za touto zkratkou označuje konkrétního participanta popsaného v podkapitole *Výzkumný soubor*. V následující tabulce jsou zvýrazněna jednotlivá podtémata, hlavní témata a tematické okruhy.

Tabulka 1 Znáznornění tematických okruhů, hlavních témat a podtémat

Zdroj: vlastní tvorba (2025)

Tematické okruhy	Hlavní témata	Podtémata
Odlišný přístup	Vyčnívám	Cítím se vítaný a potřebný
		Vyčnívání jako dvousečná zbraň
	Zvýhodnění na trhu práce	Více pracovních nabídek
		Vyšší pracovní pozice
	Práce s cílovými skupinami	Genderová diverzita pracovního týmu
		Měli ke mně větší respekt
		Nedostatek mužské společnosti
Negativní reakce a jejich vypořádání	Negativní reakce od okolí	Nepochopení
		Chlap u dětí
	Vypořádání se s negativními reakcemi	Obranné mechanismy
Já versus mí vrstevníci	Seberozvoj	Rozvoj komunikačních schopností a empatie
	Informovanost	Tolerance k menšinám

		Vystoupení z názorové bubliny
Co mě naplňuje, versus co mě uživí	Muž jako živitel rodiny	Povinnost živit rodinu versus nízké platy
		Zpochybnění své mužnosti
	Životní poslání	Našel jsem se v tom

5.1 Odlišný přístup

V prvním tematickém okruhu se zaměříme na odlišný přístup, se kterým se participanti během svého studia setkávají. Zaměříme se převážně na jejich vyčnívání v třídním kolektivu a jeho důsledky, dále na příležitosti na trhu práce či kariérní růst.

5.1.1 Vyčnívám

Je přirozené, že pokud se muž nachází ve skupině mnoha žen, je jednodušší si jej na první pohled všimnout a také si jej zapamatovat. V následujících třech podtématech blíže rozvineme, jak participanti toto vyčnívání vnímali a jaké s ním mají zkušenosti.

Cítím se vítaný a potřebný

Jak ze strany vyučujících, tak ze strany pracovníků při odborných praxích se participanti cítili vítáni, zejména v oblasti sociálních služeb. Jejich přítomnost byla oceňována, pracovníci se snažili studentům vyjít vstříc a dané zařízení co nejvíce atraktivnit, jak dokládá výrok S2: „*Setkal jsem se častokrát s tím, že na praxích jsem byl jako kluk velice vítaný, protože je to v rámci sociálních služeb příjemná změna, kdy sociální služby jsou nastavené jako čistě ženská parketa...*“. Pozitivní reakce však nekončily pouze u pracovníků daných zařízení. Klienti byli za mužskou společnost také velmi vděční, a to primárně z důvodu, že se s muži často nesetkávají. S1 tvrdí: „*Jednak teda na mě ty seniorky reagovaly velice pozitivně...*“. Nedostatek mužů může způsobit, že klientům mužská společnost vyloženě chybí, proto jsou vděční, když potkají muže, který jim věnuje svůj čas. Tuto problematiku dále rozvádíme v podkapitole *Nedostatek mužské společnosti*.

Jak bylo psáno výše, pozitivní zpětná vazba se studentům dostává také v akademickém prostředí ze strany vyučujících, což pocíťovali již na úplných začátcích svého studia. Vyučující je vřele přivítali a byli z mužů nadšení. S4 tvrdí: „*Tak úplně první setkání s touto situací tady bylo první dny, kdy jsme přišli na tuto školu. Kdy vlastně vyučující řekli ,hele,*

my jsme prostě rádi, že tady máme pár kluků, zůstaňte tu, jsme za vás rádi‘. A už v tu chvíli jako když jsem jeden z mála kluků, kteří jsou na našem oboru, tak jsem si všiml, že to je asi jako neobvyklé, že je na tomto oboru méně kluků. A že ti lidi jsou za to opravdu asi rádi. Protože hned další předmět se to zopakovalo. Že vyučující řekl doslova to samé. Že jsou rádi za to, že tam mají nějakého kluka“. Tato zpětná vazba nebyla od participantů očekávaná, nicméně se objevovala opakovaně a velmi je potěšila. Z výroku je dále očividné, že vyučující se snaží mužské studenty motivovat, aby studium dokončili. Tato pozitivní zpětná vazba může být pro mužské studenty natolik významná, že se díky ní rozhodnou ve studiu pokračovat. S3 tvrdí: *„Když jsem se rozmýšlel, jestli ve studiu pokračovat, tak si vzpomínám na jednu tu vyučující, když jsem jí toto řekl, tak řekla: ‚Ježíšmarja, neblázněte, my potřebujeme chlapy‘. No tak to jsem jako zůstal hledět, a ještě zrovna mně, já nejsem jako si myslím dobřej, v tomhle tom všem.“* Tyto pozitivní reakce, ocenění a podpora vyjádřená mužským studentům je klíčová pro jejich motivaci studium nejen dokončit, ale zůstat také aktivní na trhu práce v oblasti pomáhajících profesí. Pocit užitečnosti a potřeby, který je propojen s vyšší poptávkou na trhu práce se také promítá do motivace hledání povolání v pomáhajících profesích, což dokládá výrok S1: *„Díky tomu, že se mi ty práce daří nacházet tak ‚jednoduše‘ v uvozovkách, tak se cítím potřebný, a právě mě motivuje k tomu, abych šel dělat něco k tady tomu oboru“.* Výše zmíněné výroky dokazují, že studenti tyto reakce vnímají, váží si jich a v mnoha případech se jedná o jediná slova podpory, kterých se jim během studia dostane, což dále rozvádíme v tematickém okruhu *Negativní reakce a jejich vypořádání*.

Vyčnívání jako dvousečná zbraň

Pocitu, že participanté vyčnívají z davu napomohl také fakt, že vyučující si ihned zapamatovali jejich jména, kdežto u jejich ženských kolegyně nikoli. S1 tvrdí: *„Prostě ti učitelé si mě hnedka pamatovali jménem“.* Jak již bylo řečeno, je přirozené, že si vyučující budou všimnout více mužů, kterých je ve třídním kolektivu menšina. S4 říká: *„Je lepší si zapamatovat jednoho kluka z pěti než jednu holku z šedesáti... Opravdu, když přijde i nějaký nový vyučující, kterého neznám, tak hned druhý týden už mě oslovuje, že mě zná. A většinu holek si nemůžou zapamatovat“.* Tuto skutečnost vnímají pozitivně, a to především z důvodu, že se považují za dobré studenty, kteří si s vyučujícími dokázali vytvořit dobrý vztah. Poukazují však na fakt, že pokud by pilnými studenty nebyli, bylo by pro vyučující opět jednodušší si tuto skutečnost zapamatovat. S4 říká: *„Tak s tím spojené, že je nás pár kluků a znají nás podle jména, tak s tím spojené je také to, že když začnu být třeba víc*

lenivý nebo něco, tak samozřejmě, že se to projeví také v tom negativním hledisku. Kdybych... Já nevím... Něco pokazil, tak oni ví přesně, kdo to byl. Tím, že mě zná fakt každý vyučující, tak to není vždycky výhoda“.

Právě uvědomění si faktu, že jsou jako muži v kolektivu více na očích může vyvíjet nátlak na to být dobrým studentem a prezentovat se v dobrém světle. Neexistuje pro ně totiž taková možnost splynout s davem. Tomuto uvědomění může napomáhat právě fakt, že již od začátku studia učitelé znají jejich jména, dávají jim tudíž najevo, že si je pamatují. S1 tento jev nazval „dvousečnou zbraní“ a celé podtéma shrnuje následovně: *„Je to podle mě dvousečná zbraň, že si tě pamatují. Že na jednu stranu, pokud se člověk chová slušně... Ale na druhou stranu, kdybych v hodinách dělal bordel a nedával pozor a říkal bych blbosti, tak si mě zapamatujou a měl bych to podle mě zase o to víc ztížené, že by prostě věděli, že to jsem já, že si mě zapamatujou. Že si nezapamatujou holku číslo 72, která chyběla tehdy a tehdy, protože je to jako pro ně těžké“.* Pokud se tedy jedná o aktivní a pilné studenty, mohou této situace využít ve svůj prospěch a poměrně rychle a jednoduše se zviditelnit v očích vyučujících. Toto zviditelnění však může nabrat také negativní konotaci v situaci, kdy student neudělá na vyučující dobrý dojem – například nedodrží školní docházku nebo nesplňuje zadané úkoly. Vyčnívání tudíž může způsobit určitý druh sociálního tlaku – studenti vnímají, že vyčnívají, snaží se tudíž naplnit očekávání vyučujících a udělat dobrý dojem.

5.1.2 Zvýhodnění na trhu práce

Nízká diverzita mužů v pomáhajících profesích způsobila, že muži mohou být zvýhodňováni při hledání zaměstnání nebo při stoupání po kariérním žebříčku. V následující podkapitole se zaměříme právě na tento jev.

Více pracovních nabídek

Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole *Cítím se vítaný a potřebný*, pracovníci na mužské studenty reagují velmi pozitivně a již během studia se snaží navázat s nimi spoluprací. Studenti hovoří primárně o sféře sociálních služeb, ve kterých je oslovují sami zaměstnanci. Zvýšené spektrum pracovních nabídek vnímají studenti již od začátku studia. Oslovují je sami potencionální zaměstnavatelé a nabízejí jim různé formy spolupráce. Reagují tím na zvýšenou poptávku po mužích, kterých je v sociálních službách menšina. Snaží se tudíž zaujmout přímo studenty, které lákají na vykonávání odborné praxe a snaží se jim danou službu zatraktivnit. Netají se však tím, že participanty oslovují primárně z důvodu, že

jsou muži. Celou situaci nejlépe shrnuje výrok S4: „*A co se týče třeba praxí, tak tam už jsem taky už v tom v prvním roku poznal, jelikož když jsme šli třeba do nějaké organizace, tak si mě tam chytla pracovnice a ta to vysloveně řekla, že tam nemají žádného chlapa a že nějakého potřebují, tak jestli náhodou já nebo jestli neznám jiné kluky v našem oboru, jestli bysme se tam nešli podívat, popřípadě dobrovolničit či pracovat*“. Tento fenomén však nelze zúžit pouze na oblast sociálních služeb. S5 hovoří o konkrétních pracovních nabídkách, které získal při absolvování odborné praxe v oblasti ústavní výchovy: „*Bylo mi klidně nabídnuto právě, že po škole, že bych tam nastoupil, že by byli rádi, byla mi i nabídnuta víkendová brigáda. Takže určitě nabídky tam byly*“.

Důvody pro toto zvýhodnění vnímají hned v několika aspektech. S2 hovoří: *Myslím si, že kvůli tomu, že jsme muži, máme více nabídek, protože jsme pro ta zařízení více zajímaví*“. Zmíněnou „zajímavost“ vnímal ve způsobu komunikace a uvažování, čímž se odlišoval od žen: „*Zkrátka ano, věřím tomu, že máme více příležitostí jako muži, protože máme potenciál v rámci těch oblastí dávat do toho jiný pohled*“. S1 také vnímá výhodu ve faktu, že jako muž v davu vyniká, což se propojuje s předchozí podkapitolou *Vyčnívám*: „*To je jako asi spíš pozitivum toho, že si myslím, že to je trošku tím, že jsem chlap, že tím, že jako vyčnívám z toho davu těch lidí, co to chtějí dělat, tak tím je prostě jednodušší zapůsobit a dostat práci*“. Opět se tedy ukazuje, že právě vyčnívání z dominantně ženského davu způsobuje, že zaměstnavatelé si muže lépe zapamatují a pokud se studentům podaří udělat dobrý dojem, může jim to pomoci při hledání budoucí práce.

Konkrétní zkušenost popisuje S4, který se s tímto jevem setkává velmi často: „*Jednou v létě mě kontaktovali s pracovní nabídkou. A v tu chvíli jsem si říkal, že tam možná hraje roli, že jsem kluk. V té době jsme měli třeba 70 lidí a dostal jsem tu pracovní nabídku zrovna já. Kluk. Tak to jsem si říkal, že to tam možná trošku hraje nějakou roli. No a v téhle době už jsem dostal asi čtyři pracovní nabídky*“. Nejedná se tudíž o ojedinělý fenomén. Genderové zvýhodnění dále S4 vysloveně přiznává: „*Nějak vnímám, že... Jako kluk mám více příležitostí. Jako absolvent. Že když by se v nějaké službě vybíralo mezi absolventy, holkou a klukem, tak by pravděpodobně asi vzali toho muže*“. Tuto tezi potvrzují participanti, kteří jsou již aktivní na trhu práce. Hledání pracovních pozic v pomáhajících profesích považovali za jednoduché, což odkládá výrok S1: „*Mně vždycky ty práce nějak padaly do klína... Že nikdy jsem nemusel nějak intenzivně hledat, abych si v tom oboru našel práci*“.

Z předchozích výroků je očividné, zvýhodnění na trhu práce studenti vnímají, pozitivní zpětná vazba dále muže motivuje v oblasti pomáhajících profesí setrvávat. Uvědomují si, že

jsou pro zaměstnavatele atraktivnější díky nedostatku mužů, kteří jsou v pomáhajících profesích velmi důležitým prvkem, kterého je nedostatek. Tuto atraktivitu částečně propojují s faktem, že díky vyčnívání z ženského davu jsou lépe zapamatovatelní. Zároveň však mohou přinášet odlišné pohledy a způsoby komunikace s klienty.

Vyšší pracovní pozice

Zvýšenými nabídkami práce však genderové zvýhodnění nekončí. Studenti hovoří také o rychlejším kariérním růstu. S4 popisuje svou konkrétní zkušenost z blízkého okolí: „*Já mám ve svém okruhu muže, kteří vystudovali sociální pedagogiku a vypracovali se na ta nejvyšší místa. A taky stoupali strašně rychle po tom žebříčku*“. Vyšší pracovní pozice znamenají také vyšší platové podmínky. Jak bude dále zmíněno v podkapitole *Muž jako živitel rodiny*, vyšší plat se propojuje s povinností muže živit rodinu. Právě tento nátlak umožňuje toto zvýhodnění normalizovat, jelikož by muž jinak rodinu neuživil. Pokud chce zůstat ve sféře pomáhajících profesí a zároveň živit rodinu, musí se na vyšší pracovní pozice vypracovat. S4 o této bezvýchodné situaci dále říká: „*Znám takové případy, kdy se muži dostali na takové pozice v sociálních službách, jako je ředitel a tak podobně, tak to je jakoby v pořádku...*“. Netvrdí tím však, že je v pořádku mít na vedoucích pozicích raději muže. Poukazuje spíše na jednu z mála možností, jak uživit rodinu a nemuset změnit svou profesi.

Právě odchod ženy na mateřskou či rodičovskou dovolenou a povinnost muže živit rodinu však způsobuje, že se muži rychleji vypracovávají na vyšší pracovní pozice. Zaměstnavatelé totiž počítají s tím, že muž jim na určité pracovní pozici setrvá déle než žena. Eliminují tím tedy riziko odchodu ženy na mateřskou a rodičovskou dovolenou a s tím spojené opětovné hledání náhrady. S1 tuto situaci shrnuje následovně: „*A navíc pak je tam taky to biologické hledisko, že holky počítají s tím, že půjdou brzo na mateřskou a když je potřeba někde nějakého vedoucího do budoucna sehnat, tak to tomu chlapovi tak spadne do klína.... Ty holky to říkají na rovinu, že je možné, že za tři roky zmizí na tu mateřskou a ti vedoucí, kteří přemýšlejí nad nějakým zástupcem a náhradou, tak už... jdou po tom chlapovi, protože tam bude pravděpodobně dlouhodoběji než ta holka*“. Tyto poznatky nejsou sice ničím nové, nicméně je důležité je zmínit jako další formu zvýhodnění mužů na trhu práce v pomáhajících profesích.

5.1.3 Práce s cílovými skupinami

V následující podkapitole se budeme zabývat konkrétními zkušenostmi participantů při vykonávání odborné praxe a práci s cílovými skupinami.

Genderová diverzita pracovního týmu

Důležitost genderově vyváženého pracovního týmu vnímali participanti již při své odborné praxi. Jak již bylo zmíněno v podkapitole *Cítím se vítaný a potřebný*, pracovníci vítají participanty převážně s nadšením. Právě nízká diverzita mužů v pomáhajících profesích neumožňuje genderovou vyváženost v pracovním kolektivu, studenti tudíž vnímají tento aspekt jako výhodu při hledání si budoucí práce. Muži mohou do čistě ženského pracovního kolektivu přinést odlišný pohled a styl jednání, což dokazuje tvrzení S2: „*(Na praxích) jsou pak právě někteří rádi, protože do toho vnáším ten mužský pohled a mužské fungování, uvažování a mužskou logiku*“. Sami participanti vnímají genderově vyvážený pracovní kolektiv za důležitý. S1 hovoří: „*Ono je to prostě důležité, aby to bylo namixované v těch pracovních týmech si myslím*.“ Tuto tezi doplňuje S4, který reflektuje svou osobní zkušenost, kdy hovoří o čistě ženském pracovním kolektivu, jehož byl součástí během své práce: „*No, co se týká třeba v tom pracovním kolektivu, tak to je vlastně kolektiv žen a tam jsme se otevřeně bavili o tom, že jsem byl zpestřením do toho kolektivu. Že to tam bylo potřeba to trochu rozbít...*“ Vyjadřuje se dále k situaci v sociálních službách, kde tento problém vnímá nejvíce „*Jakoby v každé té službě chybí ten chlap*.“ Jak dále bude zmíněno v hlavním tématu *Muž jako živitel rodiny*, sociální služby pro studenty nejsou atraktivní z důvodu nízkého platového ohodnocení.

Genderová diverzita v pracovním kolektivu je v pomáhajících profesích velmi důležitá, a to také z hlediska práce s určitými cílovými skupinami. Pro co nejefektivnější jednání práci s těmito skupinami by měla dostat daná osoba možnost výběru hovořit jak s mužem, tak s ženou. Bohužel kvůli nízké diverzitě mužů v pomáhajících profesích není vždy možné tuto podmínku splňovat. Každá osoba je jedinečná, řeší své individuální problémy a samozřejmě má také své preference, sympatie či antipatie. Preference může být právě genderově podmíněná a ne vždy je racionálně odůvodněná. S1 popisuje zkušenost, kdy v rámci jeho odborné praxe vyřešil krizovou situaci, ve které jeho pohlaví sehrálo klíčovou roli. Na této praxi byl jediným mužem v pracovním kolektivu. Tvrdí: „*...To byl Domov se zvláštním režimem a tam byl pán, který jak měl tu stařeckou demenci, tako on prostě byl agresivní... Na ty pracovnice, na ty ženské. On vlastně... Nevím, jestli došlo k nějakému zkratu a on na ženské prostě nadával, byl na ně agresivní, chtěl je mlátit a mně jednou zavolala sestřička na noční, že mu prostě chtěla dát léky a on, že se nenechá, že na ní sprostě a pěstma, tak já jsem tam přišel a jsem si říkal ,ty jo, jak na něj‘ a prostě jsem řekl, že ,my chlapi musíme držet spolu‘ a zeptal jsem se, co dělal za práci a on řekl, že nějaký strojař nebo nějaké takové*

*chlapské povolání, říkám ,no já tady taky pracuju, ale my chlapi musíme držet pospolu, já tady mám práci a já ji musím udělat, taky bysme si to nemuseli komplikovat, ne? ‘ A on ,no, tak jo‘, takže to se mi třeba mega hodilo (smích) “. Je důležité však podotknout také fakt, že je důležité tuto výhodu správně využít a umět s danou cílovou skupinou adekvátně komunikovat. Rozvoj komunikačních schopností u participantů bude blíže přiblížen v podtématu *Rozvoj komunikačních schopností a empatie*.*

Dalším významným faktorem, proč je důležité mít v pracovním kolektivu genderovou diverzitu, jsou také společné koníčky, které mohou být genderově podmíněny. S4 mluvil o zkušenosti, kterou si zažil během vykonávání své odborné praxe a na které lze pozorovat, jak účinné může být propojení schopnosti adekvátní komunikace a mužských koníčků: *„Mluvil jsem s holkou a nějak jsme se dostali ke koníčkům a řekla mi, že má ráda motorky. Takové ryze mužské téma, ale nejbližší k jejímu srdci. Povídali jsme si o tom dlouho, jakou má motorku, kam ráda jezdí, fakt hodně věcí. A během toho povídání se mi otevřela, svěřila se mi s tím, že ráda jezdí na motorce, protože přijde na jiné myšlenky a svěřila se mi s tím, že má sebevražedné sklony. A to díky tomu, že jsme našli společné téma, a to motorky“*. Právě již zmíněné preference klientů mohou plynout z větší variability společných témat či koníčků typických (či spíše konstruovaných) pro určité pohlaví. Skrze společná témata se mohou odkrýt důležité informace, jelikož si lze pomocí nich získat důvěru klientů.

Právě v těchto zmíněných situacích hrál velmi podstatnou roli gender participantů. Mohou ho zde využít jako výhodu, jak si u klientů jednodušeji získat důvěru nebo s nimi efektivněji komunikovat. Pro efektivní práci s klientem by tudíž měla být možnost této výhody využít, protože by došlo k větší spokojenosti na obou stranách.

Měli ke mně větší respekt

Participant dále pocítovali, že se k nim cílové skupiny během odborné praxe chovají s větším respektem než k jejich ženským kolegyním. Tento respekt je opět genderově podmíněn. S3 popisuje svou zkušenost během vykonávání své odborné praxe, kde si všiml, že se k němu děti chovají s větším respektem: *„Ve směsi se ke mně chovají asi líp, než třeba k nějakým kolegyním“*. Nedokázal však popsat situaci blíže. Bližší vzhled umožňuje výrok S4, který svou konkrétní zkušenost reflektuje následovně: *„Jednou, co jsem byl v opravdu blízkém styku, tak to bylo ve službě, kde byly vlastně osoby s duševním onemocněním a... Tam šlo vidět, že tam klienti měli respekt k tomu muži, jo... Že ve chvíli, když by tam přišla žena, tak si dovolí i víc, prostě třeba osahávat a nemají tam takové zábrany. Ve chvíli, kdy tam přijde chlap, tak oni zpozorní, protože tam jsou jen pracovnice a ve chvíli, kdy tam přijde*

chlap, tak oni si v té době kolem mě udělali kolečko a teď nikdo si nedovolil nic. Oni třeba dali ruku před sebe a zase zpátky. Že oni věděli, že si nemůžou šáhnout“. Právě zvýšený respekt ze strany klientů je dalším důležitým argumentem pro větší genderovou diverzitu pracovního kolektivu v pomáhajících profesích. U daných cílových skupin může respekt vycházet čistě z faktu, že se nimi komunikuje muž. S2 myšlenku dále rozvádí, klíč k respektu vnímá v komunikaci: *„A možná i kvůli té komunikaci je ten pocit toho respektu a většího vážení si, že jsem muž a ne žena, tak je v tom“.* Respekt může být podmíněn také vyjádřením své maskulinity. S5 například hovořil o své zkušenosti z odborné praxe, kdy se opět k jeho ženské kolegyni chovaly děti s menším respektem, nežli k němu: *„K ní jako děcka už byly jako hodně drzý, a jako hodně si na ni dovolovaly, a třeba i k ní někoho nebáli se třeba šťouchnout prostě, nebo jako, třeba nějakou lehčí facku, nebo něco takovýho, nějaký vyhrožování. Což na druhou stranu, jako u mě si třeba nedovolil nikdo“.* Tento rozdílný přístup přisuzoval vyjádření své maskulinity *„...Já jsem s nima chodil do posilovny a když jsem jim ukazoval nějaký cviky, tak jako věděli, že mám docela sílu. A třeba tady v těch momentech, jako když došlo na nějaký šarvátky a takový, a když jsem tam prostě došel, tak jako byl okamžitě klid“.* Právě v krizových situacích dokázal své maskulinity využít a poměrně rychle konflikty vyřešit. Vyšší míru respektu od různých cílových skupin však zaznamenali všichni participanti, i ti, kteří se nepovažovali za příliš maskulinní. Respekt tudíž není podmíněn pouze vyjádřením své maskulinity, je ale možnou strategií, kterou lze během práce s těmito jedinci využít. Zároveň tím není míněna toxická maskulinita, která může působit dysfunkčně, ale spíše využití mužského elementu v potřebných situacích.

Nedostatek mužské společnosti

Nízká diverzita mužů v pomáhajících profesích také zapříčiňuje, že cílovým skupinám může mužská společnost chybět, proto jsou velmi vděční za jakoukoli mužskou společnost, která jim je nabídnuta. S1 svou zkušenost reflektuje následovně: *„Třeba se mnou ty seniorky hodně rády pily kafe, myslím si, že to kvůli tomu, že jsem byl chlap a těch tam moc není a jim chybí ta společnost dost pravděpodobně“.* Bohužel tato nízká diverzita má také hlubší problémy. Jak již bylo zmíněno, gender může hrát roli také v navozování důvěry a bližších vztahů. S4 popisuje svou konkrétní zkušenost, kdy byl opět jediným mužským členem pracovního kolektivu a komunikoval s klientem: *„Stalo se mi, že jsme probírali osobní život klienta a rozbřečel se mi tam kluk. A bavil jsem se pracovníci, která tam pracuje delší dobu a kluk se jí tam ještě nerozbřečel. Že kluk se nerozbřečí před cizí holkou, ale před tím klukem se asi nestyděl“.* Pokud je cílovou skupinou muž, může pro něj problém se otevřít a projevit

své emoce před ženou. Důvody mohou být různé, plynou však opět z faktu, že pro muže nemusí být typické se projevovat emotivně. V teoretické části práce jsme se zabývali *toxickou maskulinitou*, ta by se zde dala propojit s její čtvrtou dimenzí – *emocionální odloučení*. Pro tuto dimenzi je typická emocionální plochost a potlačování své zranitelnosti před druhými. Tento aspekt může zamezovat muži dávat najevo své emoce, o to více před jinou ženou. Z tohoto důvodu by měla být možnost, aby měl takový jedinec možnost komunikovat s mužským pracovníkem, jelikož pro něj může být jednodušší se mu citově otevřít.

5.2 Negativní reakce a jejich vypořádání

V následující podkapitole se budeme věnovat zkušenostem participantů s negativními reakcemi ze svého okolí, se kterými se během studia setkávají. Dále přiblížíme také obranné mechanismy, pomocí kterých se těmito reakcím brání.

5.2.1 Negativní reakce od okolí

V následujícím hlavním tématu se budeme věnovat negativním reakcím, které participanté ze strany okolí zažívají, konkrétně jejich nepochopení. Také se v této oblasti zaměříme na cílovou skupinu dětí, jelikož zde je přístup k participantům odlišný od jiných cílových skupin.

Nepochopení

Své začátky studia popisují participanté velmi rozmanitě. Všichni se setkali s určitou formou nepochopení. Tyto reakce vyplynuly z mnoha důvodů, všechny se však dotýkají určitého vymezení sociální role muže ve společnosti. Jelikož není tolik časté, že by tento studijní program studoval muž, nemusí okolí tolik rozumět tomu, proč si participanté studium tohoto oboru zvolili. S1 například hovoří o reakci svého otce: „*Můj tatínek lesák (smích) není úplně... Nebo on to jako respektuje, ale nebyl úplně nadšený, no. Není to pro něj taková ta práce, co produkuje hodnotu, tak bych to řekl*“. S5 reflektuje obdobnou zkušenost: „*Děda za mnou přišel a řekl, že vůbec nechápe, co tady mám, co tady dělám. Co to jako studuju, proč to studuju, a že bych... Že by byl radši, kdybych šel prostě na nějakou ekonomku nebo něco takového*“. Participanta tato reakce velmi mrzela, popisoval ji jako nejnegativnější zkušenost z celého rozhovoru.

Právě očekávání toho, jaká povolání by měli participanté vykonávat jsou genderově podmíněna a podepisují se na reakcích od okolí. S3 hovoří: „*Blízké okolí... Necháпали, proč*

jde člověk z elektrotechniky na socped... Jakože byl tam takový ten wow efekt, že jo prostě co blbnu“. Sami participanti byli z nepochopení okolí překvapeni. Nepřipadá jim tak šokující, že si zvolili zrovna tento studijní program, jejich okolí však ano. S5 tvrdí: *„Tak určitě ten aspekt toho překvapení tam byl. Hodně lidí, který mě zná právě už třeba jako mladšího, tak si mě tam moc nedokázalo představit. Až sám jsem zjistil, že třeba i pár členů rodiny má hodně zkreslený představy o tom, jaký já jsem. Což jsem rozhodně nezazlívám jim to, ale jsem z toho překvapený“.* Tyto „zkreslené představy“ však častou plynou právě z předem určené kariérní cesty, která je silně genderově ovlivněna. Pokud je muž příliš maskulinní dle předepsaných norem společnosti, okolí si ho většinou do pomáhajících profesí nezařadí. Přitom sami participanti o výběru studia nepochybovali. Právě předem určená kariérní dráha řízená genderem způsobuje, že participanti byli při volbě studijního programu a při samotném studiu odrazováni. S3 situaci popisuje následovně: *„Já to ještě probíral s poradkyní, která mě od toho chtěla jako odradit. ‚No tak, vidím že tě asi nepřesvědčím, ale počítej s tím, že to bude babinec‘. A já ‚Hm, mně je to vlastně jedno‘ (smích)“.* Zde je důležité si všimnout, že participant byl resilientní vůči odrazování poradkyně. Jak bude blíže rozepsáno v podkapitole *Obranné mechanismy*, právě resilience vůči takovým vlivům je pro participanty klíčová pro motivaci udržení se v pomáhajících profesích.

Odrážování participantů se dotýká také platové situace v pomáhajících profesích. S4 popisuje situaci, kdy se jej jeho blízké okolí ptalo, jaké uplatnění bude při absolvování tohoto studijního programu mít: *„Tak co budeš teda?“ a já ‚No, budu v sociální sféře, pomáhat lidem a tak‘. ‚No a je to dobrý? To není moc dobře placený‘.* S2 dále tyto výroky doplnil o svou zkušenost, kdy si všiml, že jakmile nedostalo okolí konkrétní informace ohledně jeho studia, tak se s tímto škatulkováním setkal minimálně: *„To škatulkování... Dokad' neví, o co jde, tak není žádné. Jakmile se dozví, o co jde, tak tam najednou je...“.* Prvotní reakce na volbu jeho studia vnímal pozitivně, právě bližší informace však opět nesly nepochopení a předsudky: *„Když se řekne, že je někdo sociální pracovník, tak vždycky první reakce je ‚wow, pracuješ s lidmi, wow‘, ale pak, jak jim začíná docházet, ptají se víc a já zmíním, s kým pracuju, tak to pak přechází do toho negativního, o čem jsme se bavili“.* Hovořil o skutečnosti, že dokud se druzí nezabývají obsahem práce a konkrétními cílovými skupinami, tak jsou negativní reakce minimální. Dále tuto tezi rozvádí: *„Když jsem řekl, že budu sociální pracovníkem v domově pro seniory, tak mi řekli ‚budeš utírat zadky‘. Když jsem řekl, že budu na úřadech práce, tak se naštváli, že budu podporovat ty a řešit ty, co nechcou pracovat.“*

Když jsem řekl, že budu dělat s drogově závislými, tak jsem opět dostal negativní odpověď ve smyslu ‚budeš pomáhat těm, kteří si sami škodí, a ještě škodí společnosti‘.

Negativní reakce se tudíž buďto týkají studentů samotných nebo cílových skupin, kterým se studenti chtějí věnovat. Tyto reakce vycházejí ze sociálně konstruovaných předsudků. Právě sociální konstrukt genderu zapříčiňuje, že se určitá povolání považují za převážně maskulinní či feminní. Okolí kritizuje mužnost participantů a celkovou volbu jejich studijního programu, a to především z důvodu, že nepovažují budoucí povolání participantů za práci pro muže. Právě toto rozřazení však způsobuje, že je stále v pomáhajících profesích převaha žen. Je nutné se také pozastavit nad faktem, že negativní reakce, kterých se participantům dostává byly vyvolány především jinými muži, lze si tedy povšimnout, že v negativních reakcích hraje roli také toxická maskulinita. Přímoou spojitost s toxickou maskulinitou lze nejlépe znázornit ve výroku S1, ve které popisuje svou konkrétní zkušenost, kdy jeho známý, instalatér, kritizoval volbu jeho studijního programu. Dle jeho slov to není práce pro muže. Nerozuměl tomu, proč si instalatér myslí, že má právo o něm takto hovořit. Tvrdí: *„Mě by nikdy nenapadlo zpochybňovat práci toho instalatéra, jakože bych řekl ‚ty tady jen taháš trubky, ty jsi fakt budižkničemu, vždyť to je úplně jednoduché, to se naučíš na učňáku za tři roky a nazdar‘. Ale instalatérovi přijde samozřejmé přijít a říct, že ti mladí by potřebovali jenom pár facek a nějakou práci na poli. Že vlastně podporujeme feťáky a bezdáky a takové slova... (dlouhá odmlka). A s tím se setkávám fakt hodně“.* Jak bude blíže rozebráno v podtématu *Rozvoj komunikačních schopností a empatie*, respektujícím a empatickým přístupem se participanté odlišují od svých mužských vrstevníků. Právě tento rozdíl může být jedním z důvodů vzájemného nepochopení.

Chlap u dětí

Studenti se při vykonávání odborné praxe jen málokdy setkávali s negativními reakcemi ze strany dané cílové skupiny či přímo od zaměstnanců. Výjimkou však byla práce s dětmi. Zde se studenti setkávali s poměrně ambivalentním přístupem – předsudky ze strany dospělých a pozitivními reakcemi ze strany dětí. Svou negativní zkušenost S1 reflektuje následovně: *„Pak jsem byl na OSPODu a tam mi přišlo, že se na to spíš dívali... Já nevím, jako negativně“.* Vysvětlení spatřuje právě ve faktu, že zde není tolik mužů: *„Já nevím, tam jak se řeší jako to opatrovnictví a ty rozvody a výchova těch dětí, tak mi přijde, že tam fakt většina jsou jako ženy a... Jako nevím no, přijde mi, že jak tam těch chlapů není moc, tak se úplně neočekává, že tam budou“.* Tyto reakce ovlivnily studenta natolik, že již nemá zájem se o tuto oblast dále zajímat. Je zajímavé si povšimnout, že si však tuto zkušenost participant

snaží racionalizovat a toto chování částečně obhájí: „*Já to třeba chápu docela, ale ano, pokud se nad tím úplně neutrálně zamyslím, tak je to trošku diskriminační... No není to prostě ideální stav podle mě*“. Dále však tuto myšlenku nerozváděl. Podrobnější pohled nám však nabízí výrok S3, který tuto diskriminaci propojuje se společensky přijatými předsudky: „*No, řekl bych, že tam jsou předsudky. A podpořené dovolím si to říct, i médií. Protože když se jednou za uherský rok něco stane děcku, tak automaticky je to bráno tak, že to udělal pedofil, což nevím, jestli úplně známe definici, co to je. A není to to, že někdo někomu ublíží, takže se toho automaticky lidi takhle jako bojí*“. Tyto předsudky tudíž mohou vyházet také z nízké informovanosti veřejnosti či dezinformací ze strany veřejných médií.

Jak bylo psáno výše, studenti se však při své odborné praxi setkávali s pozitivními reakcemi ze strany dětí, jelikož také práci s dětmi se nevyhnula nízká genderová diverzita v pracovním kolektivu. Děti potřebují mužské vzory ve stejné míře jako ty ženské a jejich absence způsobí, že děti, převážně chlapci, reagují na mužské praktikanty pozitivně. S4 hovoří: „*Když jsem byl ve školní družině, kde bylo zrovna hodně kluků, tak ke mně měli blíž, protože jsme měli stejné zájmy. Zbraně, tanky, Lego, počítačové hry...*“. Vnímá, že je pro děti příjemným zpestřením, cítil se v jejich přítomnosti vítaný.

Negativní reakce od dětí lze však pozorovat v momentu, kdy rodiče přenášejí výše zmíněné předsudky právě na své děti. Tuto situaci nejlépe vystihuje konkrétní zkušenost S3, kdy právě naopak rodič způsobil, že dítě odmítlo s participantem spolupracovat. Tvrdil, že dívka se k němu chovala přátelsky, dokud její matka nezjistila, že se o její dítě stará muž: „*Měli jsem tam asi půl roku jednu slečnu, která... nejenom asi... nebo ona ne, asi spíš jako spíš její mamka a asi tím, že jsou z Ukrajiny, tak tam to asi nefunguje, že je moc chlapů u dětí, tak ta si o mně myslela ne něco úplně hezkýho. Jo... A bylo to vidět na té holce, že prostě se ode mě v jednu dobu, to fakt trvalo tak půl roku, snažila ode mě držet co nejdál, ,nedívej se na mě, nemluv na mě', což se dělá celkem těžko, když máš 10 dětí, tak prostě dřív nebo později na ni promluvíš. Takže to bylo takové celkem nepříjemný*“. Předsudky vůči mužům, kteří pracují s dětmi jsou bohužel stále aktuální. Jejich kořeny jsou mimo jiné opět ukotveny ve způsobu, jakým je na určitý gender ve společnosti pohlíženo, jelikož se mu jeho konstrukcí připisují určitá povolání, normy či vzorce chování. S3 tvrdí: „*Je to nastavené i ve společnosti, že vlastně o dítě se stará matka, chlap vydělává. Takže, je to prostě podle mě už hluboce zakořeněné, že u dětí mají být ženy. Což jo (kýve hlavou), ale proč by to nemohl být i chlap*“. Opět si tedy lze všimnout propojenosti mezi genderovou předpojatostí

sociálních rolí ve společnosti, předsudky a následným nepochopením, pokud se daná osoba neřídí dle předem určených společenských norem.

5.2.2 Vypořádání se s negativními reakcemi

Tato podkapitola bude věnována obranným mechanismům, které si participanté během svého studia osvojili a pomocí kterých se vypořádávají s negativními reakcemi z jejich okolí.

Obranné mechanismy

S již zmíněným nepochopením se musí participanté určitým způsobem vypořádat. Nepochopení může způsobit demotivaci a je důležité nenechat se těmito aspekty ovlivnit. Participanté nalézají ve studiu a svém budoucím povolání v pomáhajících profesích smysl. Považují tedy za důležité stát si za svým a naučit se být resilientním vůči negativním reakcím ze svého okolí a nalézt strategie, které jim k této odolnosti pomohou a budou je považovat za efektivní. S1 hovoří: „*Úplně nenechávám ovlivňovat téma negativníma zkušenostma třeba když někdo přijde, jak jsme se bavili a začne mi vykládat, že nemakám jak chlap, tak tím se úplně nenechávám ovlivňovat, protože v tom já vidím ten smysl a o tom to je podle mě. Sice mi to vadí, ale je to něco, s čím se dá pracovat do budoucna*“. Situaci vnímá jako bezvýchodnou, proti které se lze pouze bránit. Je však důležité podotknout, že si i přesto dokázal vytvořit strategie, jak s takovými lidmi jednat. Právě smíření s faktem, že negativní reakce okolí eliminovat nemůže, ale je potřeba se jim ubránit považuje za efektivní strategii.

Z následujících výroků vyplývá, že participanté považují za stejně důležité se negativním reakcím ubránit, ale zároveň se těmito reakcemi příliš nezabývat. S1 dále tvrdí: „*Nedá se s tím asi moc nic dělat. Prostě to jenom vysvětlovat, vysvětlovat, debatovat, občas se nad tím naštvat, být z toho smutný a pak zase jet dál si myslím... Mě to občas jen jako hodně naštvá a zklame. Už jsem se naučil s těma lidma, kteří mají takové silácké řeči vypořádávat. Ať to jsou zkusit dělat, když to je tak jednoduché a taková automatika*“. Neustálé obhajování však může způsobit demotivaci a beznaděj. S2 například hovořil o tom, že na začátku studia se snažil neustále ostatním argumentovat s přibývajícím časem a reakcemi se však cítil demotivovaný: „*Já spíš jako zjišťuju časem, že to nastavení je boj s větrnými mlýny, trošičku mi to ubližuje za tu dobu, ale je to věc, co potřebuju vyřešit, protože je to o nastavení člověka*“. Rozvádí dále svou strategii, kterou využívá při komunikaci se svým blízkým okolím: „*Když se mě zeptají, co ze mě bude, tak jim řeknu, že třeba na Úřadech práce. Což bohužel vyvolává prů.er v tom, s tím, jak se společnost vyvíjí,*

tak jsem se spíše naučil používat termín ,můžu být‘. Ne ,budu‘, ale ,můžu být‘. Protože když jsem vyvolal termín ,budu‘, tak to vyvolalo docela agresi a negativa... Takže... Proto moje blízké okolí už funguje na bázi ,pracuješ nebo studuješ?‘ ,studuju‘, ,čau‘, ,studuješ, cajn, čau‘. Není to v tomto jednoduché pro chlapy v tomto ohledu“. Participant si tudíž dávájí záležet také na způsobu přednesu. Pokud o svém studiu povypráví „správným“ způsobem, nedostane se jim tolik negativních reakcí. Zároveň považují za důležité být vůči těmto reakcím odolný. Je však na škodu, že si participant vůbec takové obranné mechanismy musí vytvářet.

5.3 Já versus mí vrstevníci

V třetí tematické oblasti blíže přiblížíme, v jakých oblastech se na sobě participant vnímají posun, pokud se by se měli srovnat s jejich mužskými vrstevníky, kteří tento studijní program nestudují. Hovořili zejména o svém seberozvoji – rozvoji komunikace a empatie, považují se za informovanější v určitých oblastech a také tolerantnější vůči menšinám.

5.3.1 Seberozvoj

V tomto hlavním tématu se zaměříme na oblast seberozvoje participantů, konkrétně na rozvoj komunikačních schopností a empatie.

Rozvoj komunikačních schopností a empatie

Participant na sobě reflektují lepší úroveň komunikačních schopností oproti svým mužským vrstevníkům. Nebylo tomu tak vždy, právě práce s lidmi je donutila na této schopnosti zapracovat. V rámci vykonávání odborné praxe tyto schopnosti nejvíce podpořila komunikace s danými cílovými skupinami. S4 tvrdí: „*Takže dneska, kdy třeba se setkám se svými vrstevníky, tak vidím, že nedokážou tak hodně komunikovat třeba s cizíma lidma, že tam mají nějaký blok, že neosloví jen tak někoho. Já už jsem se naučil, že oslovím každého, koho potkám, už tam ten blok není a měl jsem ho taky v minulosti*“. Správný způsob komunikace totiž umožňuje efektivnější práci s danými cílovými skupinami. Je však také důležité, aby si studenti své nedostatky přiznali a dokázali s nimi pracovat, což vyžaduje značnou míru sebereflexe. S2 tvrdí, že pokud se tyto nedostatky nepodaří odblokovat, je nemožné v pomáhajících profesích pracovat efektivně: „*Pokud mé komunikační schopnosti a touha komunikovat bude slabá, tak je úplně jedno, co budu dělat a ve finále ten výsledek bude nulový*“. Na rozvoj těchto schopností jsou velmi pyšní, jelikož jejich úroveň byla v počátcích studia velmi nízká. V tomto rozvoji jim pomohla nejen odborná praxe, ale také

výuka. Pomocí výuky si mohli propojit teoretické poznatky například z oblasti sociální komunikace, které poté mohli aplikovat během své odborné praxe.

U empatického přístupu je pohled participantů lehce odlišný. Svě mužské vrstevníky sice opět považují za méně empatické, tvrdí však, že již při začátku studia považovali schopnost vcítění se do druhých za rozvinutější, kdežto u komunikačních schopností nikoli. S 4 říká: *„Určitě i to, co jsem měl zakořeněné, třeba ta empatie... Tak to se taky ještě víc otevřelo a dokáže to ten člověk i lépe využívat k těm dobrým věcem“*. Dále tvrdí, že nízká míra empatie je u jeho mužských vrstevníků jeden z důvodů, proč je na tomto studijním programu tak málo mužů: *„Zároveň ne každý muž je natolik empatický, aby pomáhal lidem. Takže to je další věc, proč tu není tolik mužů. I já v si v mém okolí kamarádů si nedokážu představit v tomhle oboru, jak by se bavili s některými klienty, jak by tam probíhala nějaká spolupráce“*.

Schopnost správně a efektivně komunikovat a dokázat se vcítit do druhých samozřejmě není genderově podmíněna. Tuto schopnost si během studia tohoto studijního programu rozvíjí jak muži, tak ženy. Participanté však vnímají, že tyto schopnosti jsou u jejich mužských vrstevníků značně oslabeny, kdežto u žen, které tento studijní program nestudují tento rozdíl není natolik razantní. Studium považují za příležitost tyto schopnosti efektivně rozvíjet. S5 tvrdí: *„Podle mě tady ten obor ti dá jako hodně informací sám o sobě, že právě to se týče třeba nějaké té empatie a schopnost vyslechnout si někoho...“*. Je však diskutabilní, zda je tento rozdíl mezi muži a ženami vrozeným jevem či zda se opět jedná o určitý vzorec genderové socializace mladých mužů.

5.3.2 Informovanost

V následující podkapitole se zaměříme na informovanost participantů, kterou získali v rámci svého studia. Oproti svým mužským vrstevníkům si připadají informovanější v oblasti menšin ve společnosti a díky této informovanosti také tolerantnější vůči těmto skupinám. Dále se zaměříme na sebereflexi participantů, konkrétně propojení informovanosti, práci s vlastními předsudky a vystoupením z názorové bubliny.

Tolerance k menšinám

Participanté přiznávají, že na počátku jejich studia byli předpojatí vůči různým menšinám ve společnosti. Během svého studia se však s těmito skupinami osobně setkali a jejich vnímání se v této oblasti změnilo. Empatický přístup participantům umožnil se vcítit do příslušných cílových skupin, se kterými se setkávají během své odborné praxe.

Možnost tyto skupiny poznávat, komunikovat s nimi a dozvídat se o nich hlubší informace napomohla k tomu, že jsou participanté k těmto skupinám mnohem empatictější a tolerantnější. S4 říká: „*Já jsem byl dost uzavřený vůči nějakým skupinám a jak jsem je poznal, tak se mi ten obzor strašně rozšířil, a to ve všech tady těch ohledech v tomto oboru*“. Před počátkem studia jim tolik nezáleželo, jak se o těchto skupinách vyjadřují. Jakmile však tyto skupiny poznali osobně, začali také přemýšlet nad tím, co o nich říkají a zda jsou tyto věci pravdivé. S5 tvrdí: „*Ted' momentálně s tím, jak už jsem si třeba zažil nějakou tu praxi a třeba už jsem si poslechl nějaký ty příběhy těch druhých... Tak jako mě to donutilo třeba se nad tím zamyslet, co už potom jako o nich říkám*“. Právě touto informovaností, která se jim během studia naskytla s odlišují od svých mužských vrstevníků, které nepovažují za tolik tolerantní.

Vystoupení z názorové bubliny

Možnost setkat se s určitými cílovými skupinami osobně zapříčinilo, že participanté na předsudky vůči těmto skupinám nahlízejí velmi kriticky. V podkapitole *Nepochopení* jsme zmiňovali, že participanté nerozumí, proč je druhí lidé (především muži) soudí za volbu jejich studijního programu. Zde si lze však povšimnout, že právě toto studium napomohlo participantům druhé osoby nesoudit a sami přiznávají, že by bez něj možná měli stejná přesvědčení. S1 tvrdí: „*Oni to fakt mají jenom jako z těch médií, a to si myslím, že mně jakožto klukovi právě bych se zatvrdil v tom názoru, že bych byl s nima a říkal si ,no to je hrůza, prostě morální úpadek', ale vlastně díky tomu, že už jsem dostal tu možnost se s těma lidma stýkat pracovní a vidět, jak oni přemýšlí, fungují a tak, tak mi to dává takový ten nadhled do té situace*“. O obdobném nadhledu hovořil také S3, který předešlý výrok doplnil o oblast výchovy. Díky studiu dokáže kritičtěji nahlížet na určité výchovné styly a jiným je naopak otevřenější: „*Vlastně si tak nějak všímám že hodně mužů, dejme tomu mému věku, tak jedou takovou tu rétoriku, že jsou rádi za to, jak je rodiče vychovali, že by si nemohli přiznat, že by to mohlo být jinak a já naopak díky i tomu socpedu prostě vidím, že to jde jinak, jde to lépe*“. Participantům tudíž studium přineslo mnoho nových poznatků a rozšířilo obzory. Při studiu získali teoretické znalosti z různých oblastí, které dále uplatňovali při vykonávání své odborné praxe. Tyto zkušenosti napomohly k tomu, že se participanté dokážou kritičtěji zamýšlet nad předsudky, které okolo sebe slýchají. Zkušenosti jim zároveň umožnily sebereflexi, při které si uvědomili, že by bez tohoto studia pravděpodobně z těchto názorových bublin nikdy neodešli.

5.4 Co mě naplňuje versus co mě uživí

V posledním tematickém okruhu se budeme blíže věnovat dilematu, se kterým se participantů svého studia potýkají – finančním zajištěním své budoucí rodiny, což považují za svou povinnost či odpovědnost versus pokračováním v profesi, která jim takovou možnost nezajistí, nicméně ji vnímají jako své poslání. Dále navážeme na společenský nátlak, který participantů pociťují a následné zpochybňování své mužnosti způsobené tímto konfliktem sociálních rolí.

5.4.1 Muž jako živitel rodiny

V této podkapitole se zaměříme na sociální roli muže jako živitele rodiny, problematikou nízkých platů v pomáhajících profesích a zároveň společenským nátlakem, který u participantů způsobil zpochybňování své maskulinity.

Povinnost živit rodinu versus nízké platy

Participantů se potýkají s konfliktem sociální role muže jako živitele rodiny a jejich vysněnou profesí. Jejich studium a působení v sociální či školské sféře je naplňuje, nicméně se obávají, že tuto práci v budoucnu nebudou moci vykonávat. S1 shrnuje situaci následovně: *„Máme často debaty o penězích a o tom, jak z toho zvládnou živit rodinu, to je další aspekt, o tom se bavíme taky často, že to je jako šílené pro chlapy si myslím, možná horší než pro ty ženské“*. Momentálně se tímto problémem tolik nezabývají, když jsme se však na tuto situaci zeptali, participantů vyjádřili, že je tato situace trápí a jsou z ní znepokojeni. Tuší, že by s největší pravděpodobností museli své vysněné povolání změnit, aby svou rodinu uživili. Z tohoto důvodu již při studiu zvažují, jakým směrem se dále vydají, aby pro ně tento problém nebyl aktuální. S1 dále vyjádřil své obavy ohledně této situace, jelikož by se rád uplatnil v oblasti sociálních služeb, nicméně své rozhodnutí přehodnocuje právě z tohoto důvodu. Tvrdí: *„Ted' právě hodně přemýšlím o té budoucnosti, jak jsme se bavili o těch penězích, tak ted' hodně přemýšlím, jak to udělám, ... Vím, že pro ty kluky je to v něčem trochu složitější, takže to je určitě věc, kterou reflektuju a kterou jako vidím, že mě ovlivňuje ve výběru toho povolání“*. Odpovědnost živit rodinu považují za přirozenou, naplňují tím svou sociální roli jako živitele rodiny. Tato „přirozenost“ opět vyplývá ze společenských norem či nároků spojených s jejich genderem. S1 dále hovoří: *„To se tak právě jako očekává, no, že... Já budu ten, co bude nosit ty prachy a ta ženská bude vychovávat ty děti... Nejde nebo nepůjde to podle mě z těch výplat do budoucnosti“*. Tento výrok doplňuje S2, který tuto odpovědnost vztahuje na vyjádření své sociální role muže jako

živitele rodiny: „*Tak my to v sobě tak máme nastavené, že když máme partnerku, tak se o ni budeme starat*“. Obdobně hovoří také S4: „*Pro muže je to v naší společnosti brané tak, že on je ten prvek, který zajišťuje rodinu*“. V těchto výrocih lze velmi dobře spatřit, jak sociální konstrukce genderu může ovlivnit důležitá životní rozhodnutí participantů.

Participant dále tuto problematiku vnímají jako jeden z hlavních důvodů, proč si muži tento studijní program v prvé řadě vůbec nezvolí a není pro ně atraktivní. Již při volbě vysoké školy totiž přemýšlí, jaké materiální zajištění jim absolvování daného studia přinese. Oproti ženám o tomto materiálním zajištění přemýšlejí častěji. S4 se k této situaci vyjadřuje, tvrdí dále, že pokud by se platová situace zlepšila, byl by tento studijní program pro muže atraktivnější: „*Jako mladý člověk, absolvent, který si chce založit rodinu a třeba bydlet sám, tak je to prostě problém, tyto platy. A je to stoprocentně jedna z nejdůležitějších věcí, proč muži nechodí do této sféry... A ve chvíli, kdy by se vyřešily ty platy, tak by se vyřešily i další věci.*“ Výběrem tohoto studijního programu se zároveň odlišují od ostatních mužů. Považují se za jakousi odchylku stanovených společenských norem. S3 hovoří: „*Normální chlap, když se podívá na to, kolik si vydělávají sociální pracovníci, tak se na to podívá, spočítá si, kolik to bude vlastně potom v čistém, zjistí, že bude rád že přežije sám, natož tak s rodinou, a jde od toho zase pryč. A podobné je to právě i v té školské sféře*“. Lze tedy zpozorovat, že je vychýlení ze společenských norem ovlivňuje. Výběrem daného studia či budoucí profese se nepovažují za „normální“, jejich náplň, kterou si ve studiu našli je však motivuje natolik, že i přesto se touto cestou vydali. Mají však obavy, že do budoucna budou muset svou kariérní dráhu i přesto změnit.

Zpochybnění své mužnosti

Rozpor mezi nátlakem společnosti a osobními prioritami participantů také zapříčinil, že studenti zpochybňují vnímání své maskulinity. Participant o této situaci hovořili velmi lítostivě a bylo znatelné, že je tato situace trápí. Svou „mužnost“ porovnávají se znaky odvozenými ze společenské typizace maskulinity. Propojují jí také s určitými schopnostmi, kterými by měl daný muž disponovat. S1 říká: „*Tak já nejsem úplně prototyp nějakého namakaného Franty z dílny, takže... (smích). Nejsem ani nějak extra manuálně zručný, prostě bohužel.*“. Nedostatečný pocit mužnosti může vycházet také z obav, že kvůli nízkému platovému ohodnocení nebudou schopni finančně zabezpečit rodinu. S2 tvrdí: „*Bohužel nejsem ajťák...*“. Tento výrok pronesl v okamžiku, kdy hovořil o problematice finančního zabezpečení rodiny a zaměstnání v pomáhajících profesích.

Pocit nedostatečné maskulinity je o to více posilněný kvůli výše zmíněným negativním reakcím od jiných mužů. Tyto reakce mohou způsobit, že si participantů potřebují svou „nedostatečnou“ mužnost obhajovat a dokázat ostatním, že jsou disponují dostatečnou maskulinitou dle společenských standardů. S2 říká: *„Já si tady za ten život vykompenzovávám to, že se tady učím sociální práci, ale na brigády chodím dělat zedničinu, pokrývače. Takže vlastně zabraňuju tomu labelingu, že se mě zeptají ty studuješ? Však jsem tě vidět tam a tam makat‘, já říkám ‚jasně, tak já to mám jako brigádu‘. Takže já se vlastně snažím tady tím ten svůj mužský princip udržovat i tou fyzickou prací. Nejen tím studiem. Že mi prostě nemůžou říct, že studuju na oboru pro ženský, ale že dělám mimoškolně dělám práci, co dělají chlapi a některé nejsou vůbec jednoduché... Tak jsem si vybudoval malinko respekt v tom, že neválím se jako student, podle nich, nepožírám ze státu, zase jejich slova, ale že i něco dělám v tom, že prostě jsem v některých ohledech prostě chlap, že to vyrovnávám“.* Tato kompenzace by se mohla považovat za jeden z výše zmíněných obranných mechanismů vůči negativním reakcím z okolí, jedná se však o poměrně neefektivní a psychicky vyčerpávající strategii. Může ještě více podpořit vnitřní nejistotu, která se v participantech nachází a prohloubit konflikt mezi tím, jak participantů vnímají svou maskulinitu a jak ji vnímá jejich okolí. Tato kompenzace totiž plyne z vnější motivace svému okolí dokázat, že je jejich mužnost adekvátní společenským standardům.

5.4.2 Životní poslání

V posledním hlavním tématu této práce se zaměříme na konflikt mezi životním posláním participantů a finančním zabezpečením jejich rodiny. Dále se zaměříme na možná řešení, která participantů považují za proveditelná.

Našel jsem se v tom

Participantů považují zaměstnání v pomáhajících profesích za své poslání. Proto je pro ně velmi náročné nalézt balanc mezi svou vysněnou prací a materiálním zajištěním své rodiny. Participantů vidí z této ošemetné situace tři možná východiska. Prvním je akceptace nízkých platů a upřednostnění svého poslání nad materiálním zajištěním. Toto rozhodnutí však znamená obětování své sociální role muže jako živitele rodiny. S3 tvrdí: *„To by byla asi jedna z prvních věcí, co bych případné partnerce prostě na rovinu řekl, že já dělám něco, co mě strašně baví a jestli očekáváš, že to přestanu dělat, abych měl víc peněz a uživil rodinu, tak ať s tím nepočítá. Prostě já si nedovedu představit to, že bych fakt šel někam jinam, nedej bože kvůli penězům.“* Druhým východiskem je dosažení vyšší pracovní pozice a s tím

spojené vyšší platové ohodnocení. Jak již bylo zmíněno v tematickém okruhu *Odlišný přístup*, muži považují svůj kariérní růst v pomáhajících profesích za jednodušší oproti ženám. Třetím a posledním východiskem je úplná změna jejich profese. S1 se o těchto dvou východiscích vyjadřuje následovně: „*Já vlastně úplně nevím, jak to budu dělat do budoucna, víš co, s téma výplatama, jaké jsou tam, tak to je takové jako ... (smích, nedokončená věta). Bud' si založit nějakou svoji neziskovku a být ředitel a mít nějaké prostě výplaty, aby se z toho dalo trošku jako uživit i jako ta rodina anebo jít prostě dělat i něco jináčího.*“.

Rozhodnutí, které východisko si participant zvolí vnímají jako velmi psychicky náročné a demotivující. Každá volba má svá pozitiva i negativa. Pokud se participant pokusí skloubit finanční zajištění a zároveň dále pracovat v pomáhajících profesích, může pro ně být toto rozhodnutí o to náročnější. S2 tvrdí: „*Já jsem za ta léta nastavený tak, že se snažím přijít a dává mi to čím dál více psychicky zabrat a snažím se přijít na to, jak z této práce udělat něco, co bude společensky hodnotné a co bude i finančně kvalitní*“. Hledání rovnováhy mezi svou vysněnou profesí a finanční stabilitou vede k pocitům nejistoty a frustrace a může to vést také k zanechání studia. Jak bylo zmíněno v podtématu *Cítím se vítaný a potřebný*, je důležité studenty motivovat a podporovat, jelikož to může být impulzem studium dokončit a věnovat se profesi, která je naplňuje, zároveň by se však nemělo zapomínat také na tuto problematiku.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Tato kapitola bude zaměřena na zodpovězení dříve stanovených výzkumných otázek a na teoretickou transferabilitu, tedy srovnání výsledků výzkumu s dosavadním vědeckým poznáním.

6.1 HVO: Jak muži studijního programu Sociální pedagogika rozumí svým zkušenostem se studiem v dominantě ženském prostředí?

Zkušenosti participantů s tímto tématem jsou velmi rozmanité. Jelikož jsou při svém studiu součástí dominantně ženského prostředí, tak svou přítomností z třídního kolektivu vyčnívají, což nemusí být nic překvapivého. Je však důležité se pozastavit nad důsledky, které vyčnívání participantům přináší a kterým přisuzují význam. Na jedné straně jej považují za zvýhodňující. Připadá jim jednodušší vytvořit u vyučujících dobrý dojem, jelikož jsou zapamatovatelnější než jejich ženské kolegyně. Obdobně toto zvýhodnění interpretují také při vykonávání odborné praxe, zejména hovořili o oblasti sociálních služeb. Vyčnívání využívají pro navázání kvalitních vztahů a zviditelnění se v očích potencionálních budoucích zaměstnavatelů. Naopak negativem může být, že se může jednat o určitou formu sociálního nátlaku. Pokud se jim nepodaří vytvořit dobrý dojem, považují poté za složitější si ztracenou reputaci napravit. Vnímají, že jsou v kolektivu neustále na očích, proto se zdráhají zanedbávání studia a snaží zůstat v dobrém světle a využít vyčnívání ku svému prospěchu. Považují tedy za nezbytné nejen vytvořit dobrý dojem, ale také si jej udržet.

V akademickém prostředí se setkávají ze strany vyučujících s pozitivními reakcemi. Během studia se cítí vážení a vítání. Pozitivní reakce participanty motivují k dokončení studia. *Americký kvalitativní výzkum z roku 2020, který se zabýval zkušenostmi mužských studentů magisterských studijních programů sociální práce ve studijním prostředí* však přináší odlišný pohled. Ganson et al. (2022) hovoří, že participant zde nebyli vítáni s takovým nadšením, považují se v třídním kolektivu za „vetřelce“, menšinu, necítí se jeho součástí, dokonce se v určitých situacích obávali vyjádřit svůj názor, jelikož měli strach, že si jako menšina názor neobhájí. Tento přístup považovali za demotivující a možným důvodem, proč muži nemusí toto studium dokončit. Za obranný mechanismus považovali stmelení mužů v třídním kolektivu, kteří se vzájemně podporovali a kompenzovali si nepříliš pozitivní reakce od vyučujících či kolegů. Participant v našem výzkumu však nepovažovali toto stmelení či oddělení se od ženských kolegyně za důležité. Lze si tedy povšimnout, že pokud mají mužští studenti adekvátní poměr pozitivních reakcí od vyučujících či kolegů,

není pro ně poté tolik významné se v třídním kolektivu jako menšina stmelit a vzájemně se podporovat, čímž by se však zároveň distancovali od svých ženských kolegyň. Navození prostředí, ve kterém by tito muži cítili podporu a přijetí se tudíž zdá být klíčovým faktorem, který může rozhodovat o samotném dokončení studia či setrvání v pomáhajících profesích, což dokládají také výsledky výzkumu z roku 2019, *jenž zkoumá zkušenosti sociálních pracovníků v dominantně ženském prostředí*. Autorka výzkumu považuje za důležité muže pracující v oblasti sociální práce adekvátně oceňovat za jejich přínos do této sféry, čímž se tato profese může zatraktivnit pro potenciální mužské zájemce (Nicette, 2019).

Participantů však neprožívali pouze pozitivní reakce. Jejich blízké okolí na jejich volbu studia nereagovalo vždy pozitivně, o to více si však váží podpory, která se jim dostává v akademickém prostředí. Z jejich blízkého okolí se jim dostává nepochopení, často byli od volby tohoto studijního programu odrazováni, případně jim bylo doporučeno, ať si volbu ještě rozmyslí. Negativní reakce však nekončí pouze výběrem studia, pojí se s tím také volba případného budoucího povolání, které si mohou díky absolvování tohoto studijního programu zvolit. Tyto negativní reakce z okolí převažovaly převážně u ostatních mužů, kteří tuto profesi nepovažují za dostatečně maskulinní, čemuž sami participantů nerozumí a s touto premisou nesouhlasí. Bodoque-Puerta et al. (2020) ve svém výzkumu, *který se zabýval muži, jenž pracují v sociálních službách* ve svých výsledcích vymezil dva druhy maskulinity. Alternativní, která je přítomná primárně u mužů pracujících v oblasti sociálních služeb a poté tradiční, která se objevuje častěji u mužů, kteří v této sféře nepracují. Tradiční maskulinita je náchylnější k toxické maskulinitě, nepřipouští tolik, aby se muž choval žensky. Má jasně vymezené neměnné normy, ve kterých nejsou tolerovány odchylky, je často vázána na určitý projev chování či profesi. Naopak alternativní maskulinita je založena na toleranci, připouští různé možnosti projevy maskulinity či feminity. Tyto výsledky se tedy shodují s tímto výzkumem, jelikož participantů projevují spíše rysy alternativní maskulinity. Právě odtud může plynout toto vzájemné nepochopení, jelikož obě tyto skupiny vnímají rysy maskulinity odlišně.

Jak jsme zmiňovali výše, tradiční maskulinita může inklinovat k toxické, také některé zkušenosti participantů naznačují, že někteří muži z jejich blízkého okolí disponují toxickou maskulinitou. V tomto kontextu bychom rádi odkázali na teoretickou část práce, ve které jsme vymezili dimenze toxické maskulinity dle Harrise (2021). Ten vymezil pět oblastí toxické maskulinity a poukázal tím na komplexnost celé problematiky. V souvislosti s těmito výsledky považujeme za důležité zmínit čtvrtou oblast *emocionální odloučení*, ve

které se projevy citlivosti či empatie považují za ohrožení mužnosti. Právě empatickým přístupem se totiž participantů diferencují od svých mužských vrstevníků, což podporuje premisu, že disponují odlišnými rysy mužnosti, které jsou charakteristické pro alternativní maskulinitu.

Participantů považují za klíčové se bránit těmto negativním reakcím, jelikož by mohly vést ke zpochybňování jejich mužnosti nebo je odradit od sféry pomáhajících profesí. Tyto strategie mohou být různé, za nejdůležitější však považují posilnění resilience či volbu adekvátního stylu komunikace s osobami, které tyto negativní reakce iniciují. Dále považují za podstatné nalézt balanc, který jim pomůže se těmto negativním reakcím ubránit, ale zároveň pro ně nejsou tyto strategie psychicky vyčerpávající.

6.2 DVO 1: Jak se promítá sociální konstrukt genderu do profesní role participantů při studiu tohoto studijního programu?

Participantů zažívají vyšší spektrum nabídek spolupráce a možnost rychlejšího kariérního růstu, potvrzují tudíž přetrvávající efekt skleněného výtahu. Významy tomuto jevu přisuzují různé. Jejich mužský element přináší do pracovního kolektivu odlišný vzhled a díky genderové diverzitě může pracovní tým efektivněji pracovat s určitými cílovými skupinami. Participantů zároveň pravděpodobněji neopustí zaměstnání kvůli odchodu na mateřskou či rodičovskou dovolenou. Tyto výsledky je důležité dát do kontextu s *výzkumem, který zkoumal efekt skleněného výtahu na střední škole v dominantně ženském prostředí*. Keynton a Lee (2024) v jeho závěru potvrzují přetrvávající efekt skleněného výtahu a dále upozorňují, že tento vzorec nesetrvává pouze v prostředí středních škol, transformuje se také do budoucí profesní sféry. Autoři dále apelují na prevenci této nerovnosti, a to především z důvodu, že takto brzké projevy efektu skleněného výtahu přispívají k jeho normalizaci v budoucí profesní sféře (Keynton & Lee, 2024).

Participantům se dostávalo velmi pozitivních reakcí při vykonávání odborné praxe, a to jak od pracovníků, tak od určitých cílových skupin. Zejména se jednalo o oblast sociální práce či sociálních služeb. Potencionální zaměstnavatelé si totiž uvědomují nutnost genderové diverzity pracovního kolektivu, snaží se tedy prezentovat co nejatraktivněji pro potencionální mužské zaměstnance. Jedním z vážných důsledků genderové nerovnováhy v pomáhajících profesích je totiž také snížený počet mužů, kteří vyhledávají pomoc například v oblasti sociálních služeb, což lze opět dát do kontextu s projevy toxické maskulinity, která žádost o pomoc vnímá jako projev slabosti (Alhuzail & Segev, 2021;

Harris, 2021; Nicette, 2019). Participantů například zmiňují, že pro určité muže bylo náročné svěřit se se svými problémy jejich ženským kolegyním, jelikož před nimi nechtěli vypadat jako „slaboši“. Proto považují za důležité, aby se v pracovním kolektivu nacházel také muž, kterému se mohou více otevřít a před kterými nemusí mít takovou potřebu svou maskulinní stránku ochraňovat a tu feminní skrývat.

Nejdůležitějším aspektem, který má dopad na tvorbu profesní role participantů jsou však platové podmínky, dle kterých se rozhodují, jaké bude jejich budoucí uplatnění. O to hlubší propast se však tvoří v hůře placených profesích (participantů takovými označili sféru sociálních služeb), ve kterých se pracovníci velmi snaží mužským studentům danou profesi atraktivit. Pokud by participantů chtěli dlouhodobě setrvat v této sféře, považují za jediné východisko povýšení, které je lépe platově ohodnoceno. Těmito výroky však nevědomky omlouvají efekt skleněného výtahu, jelikož zaměstnavatelé se mohou snažit mužům vyhovět, aby u nich nadále setrvali. Do karet jim dle jejich slov nahrává také odchod žen na mateřskou či rodičovskou dovolenou, kdežto muži mohou na trhu práce stabilně setrávat, což zaměstnavatelé opět mohou považovat za přínosné.

6.3 DVO 2: Jak se promítá sociální konstrukt genderu do sociální role participantů při studiu tohoto studijního programu?

Participantů zastupují různé sociální role. Tyto role jsou sociálním konstruktem společnosti – obnáší určité normy, kritéria či očekávání, dle kterých by měla daná osoba jednat. Jak jsme již zmínili v teoretické části práce, široké spektrum sociálních rolí může způsobovat jejich konflikt. V tomto výzkumu je tento konflikt znatelný, zejména v zastupování sociální role muže jako živitele rodiny a pracovníka v pomáhajících profesích. Participantů nevnímají za reálné naplnit obě tyto sociální role. Snaží se tudíž nalézat východiska či různá řešení. Obětování jedné ze sociálních rolí může v participantech zanechat rozpor. Zánik sociální role, kterou považují za své životní poslání z logických důvodů není adekvátním řešením. Pokud však obětují sociální roli živitele rodiny, hrozí jim ztráta prestiže, zároveň sociální nátlak na ně kladený může být tak silný, že nakonec ve své vysněné profesi tak či onak nezůstanou. Třetím východiskem může být již zmíněné vyšší platové ohodnocení, což participantů považují za reálné pouze v případě, že se dostanou na vyšší pracovní pozice. Opět si můžeme dát do souvislosti efekt skleněného výtahu, jelikož muži považují rychlejší kariérní posun za omluvitelný kvůli povinnosti finančně zajistit svou rodinu. Tímto zároveň můžou vykonávat profesi, kterou považují za své poslání.

Důležité je také zmínit, že participanté považují za přirozené se stavět do obou těchto sociálních rolí. Aktuální výzkumy dále potvrzují, že ve společnosti stále přetrvává tradiční genderová segregace, ve které je muž vyobrazen jako živitel rodiny a role ženy je spatřována v péči o děti, rodinu a domácnost (Matejková, 2019). Nicméně je důležité také podotknout, že pro muže přestává být primárním výběrem zaměstnání materiální zajištění (Matejková & Chromková Manea, 2019). Nicméně jejich povinnost živit rodinu zůstává neměnná, což může následně způsobit konflikt těchto dvou sociálních rolí. Východiska participantů jsou tedy ovlivněny sociální konstrukcí jejich genderu, která definovala jejich povinnosti, jejichž dodržování stále považují za přirozené. Tato přirozenost však není slučitelná se sociálními rolemi, které participanté chtějí zastávat.

Participanté zastávají také sociální roli mladých mužů, zařazují se tudíž do určité skupiny vrstevníků, se kterou se srovnávají. Své mužské vrstevníky považují za nekomunikativní a neempatické. Tyto dvě oblasti u sebe považují za rozvinutější, a to především díky studiu tohoto studijního programu, které jim napomohlo se v těchto oblastech rozvíjet. V rámci komunikace se na počátku studia cítili na stejné úrovni jak jejich vrstevníci, nicméně rozvoj těchto schopností přisuzují jednoznačně tomuto studiu. Za empatictější se považovali již před počátkem studia, dále se však naučili empatický přístup prakticky využít a efektivněji s ním pracovat. Dokázali se také kritičtěji zamyslet nad svými předsudky vůči různým menšinám ve společnosti, což nazývali „*vystoupením z názorové bubliny*“. Zároveň nepovažovali za pravděpodobné, že by bez tohoto studia dokázali se svými předsudky takto pracovat. Je však nutné si uvědomit, že pro tato zjištění musí mít studenti také značnou míru sebereflexe. Tento seberozvoj vnímají jako součást své identity a považují jej za velký přínos, který by bez tohoto studia nebyl možný. Právě těmito zmíněnými faktory se participanté odlišují od běžné sociální role mladého muže, se kterou se setkávají. Například Zimbardo a Coulombe (2021) považují mladé muže za neschopné komunikace, sociálně izolované a stydlivé. Právě těmito identifikátory se však participanté od svých vrstevníků odlišují.

7 LIMITY VÝZKUMU

Za limit výzkumu považujeme nedoložení statistických dat o přesném počtu mužů aktuálně studujících studijní programy Sociální pedagogika. Oslovili jsme všechny univerzity, které tyto studijní programy nabízejí (jejich seznam je vypsán v podkapitole *Výzkumný soubor*). Žádná z univerzit však nebyla ochotna tyto údaje sdílet, případně takové statistiky vůbec nevede. Uvedli jsme tedy alespoň statistiky profesí, ve kterých se mohou tito absolventi uplatnit a pomocí odborné literatury a dosavadních výzkumů jsme doložili, že jsou tyto profese opravdu považovány za dominantně ženské. Dále jsme uvedli do souvislosti genderovou předpojatost spojenou s volbou budoucí profesní dráhy, což značně ovlivňuje také volbu příslušného studia. Zároveň jsme se pomocí pilotního rozhovoru ujistili, že gender těchto mužů se opravdu promítá do jejich zkušeností se studiem, tudíž že sami studenti vnímají toto prostředí za dominantně ženské.

Výzkumný vzorek by zároveň mohl disponovat vyšší homogenitou. Participanti sice jsou studenty jedné univerzity, nicméně studují různé ročníky, formy a typy studia, samozřejmě však splňovali kritéria stanovená v podkapitole *Výzkumný soubor*.

Celková volba kvalitativního výzkumu je také limitem, který je nutno reflektovat. Výzkumného šetření se zúčastnilo pouze pět participantů, výsledky tudíž nelze zobecnit na celou populaci. Výzkum je platný pouze v konkrétním čase a na daném místě a je obtížně replikovatelný, je stavěn na subjektivitě výzkumníků. Přestože jsme se snažili předcházet případné předpojatosti či subjektivitě při interpretaci dat, tak jsme sami součástí subjektivní reality participantů, kterou interpretujeme pomocí jejich výroků. Rozhovory jsme přepisovali doslovně, tím jsme se též snažili případnou zaujatost eliminovat. Tyto výroky jsme však dále propojovali a interpretovali. Ke každé interpretaci jsme se snažili dát dostatečné množství výroků, dle kterých si můžeme ověřit, že opravdu interpretujeme to, co nám participant říká. Naše interpretace vycházela z výroků participantů, proto jsme se snažili udržet balanc, díky kterému se vyhneme přemíře přímých citací či naopak interpretace bez výroků. Předpojatosti jsme se také snažili předcházet tím, že jsme na celý fenomén pohlíželi z hlediska sociálního konstruktivismu, nikoli například feminismu, který by vůči mužům mohl působit zaujatě, a to zejména při interpretaci dat. Nicméně feministické teorie vytvořily mnoho základních teorií pro problematiku genderu, zároveň se věnují také důsledkům feminizace pomáhajících profesí. Jelikož se tato problematika týká také participantů samotných, museli jsme některé poznatky čerpat právě odtud, což případnou objektivitu mohlo ohrozit.

ZÁVĚR

Sociální konstrukce genderu ovlivňuje celý náš život. Genderovou segregací jsou předepisovány normy a očekávání, která od nás v pozdějším věku společnost požaduje, což zároveň ovlivňuje také automatické (tedy „přirozené“) zastávání určitých sociálních rolí. V naší bakalářské práci jsme se zaměřili na osoby, které i přes tuto předem stanovenou objektivizaci dokázali internalizací odlišit, zda se tato objektivní realita shoduje s tím, co oni sami subjektivně vnímají a chtějí. Pomocí zkušeností participantů jsme dokázali odhalit, jak důležitou roli stále hraje tato konstrukce genderu, tedy pokud se muž nachází v dominantně ženském prostředí a volí si profesi, která nepodléhá typizaci daného genderu.

Negativní zkušenosti participantů nám napomohly otevřít tematiku toxické maskulinity, která ve společnosti stále přetrvává a jejíž kořeny jsou úzce propojeny se způsobem, jakým je maskulinita ve společnosti konstruována. Tato problematika se zároveň úzce pojí na genderovou socializaci, ve které se jedinci učí vyjadřovat svou maskulinitu či feminitu. Zkušenosti participantů s touto problematikou jsou však pouhým zlomkem velmi komplexního fenoménu. Zájemem sociální pedagogiky by tedy měla být také určitá prevence toxické maskulinity s důrazem na adekvátní genderovou socializaci. Zároveň u mnoha cílových skupin, se kterými v rámci sociální pedagogiky pracujeme se můžeme s prvky toxické maskulinity setkat. Je důležité se tedy zaměřit také na adekvátní komunikaci s takovými jedinci a naučit se s tímto jevem také efektivně pracovat, čemuž může napomoci mimo jiné také genderová vyváženost pracovního kolektivu.

Velmi důležitým prvkem se stala také podpora, která se participantům dostává v akademickém prostředí či při vykonávání odborné praxe. Na jednu stranu se může jednat o silný motivátor, díky kterému participanté v oblasti pomáhajících profesí setrvávají. Je však důležité také rozlišit, kdy už se může jednat o prvky efektu skleněného výtahu. Výroky participantů potvrzují, že tento efekt je v oblasti pomáhajících profesí stále aktuální a je potřeba se na něj blíže zaměřit. Konflikt sociálních rolí participantů je také velmi důležitým tématem, které na závěr nelze opomenout. Jejich neslučitelnost podporuje efekt skleněného výtahu, jelikož muži považují za svou povinnost živit rodinu, k tomu tudíž potřebují pracovní místa, která jsou lépe pracovníě ohodnocená. Zároveň se však jedná o problematiku, která je pro participanty psychicky vyčerpávající a je dalším faktorem, proč muži nemusí v této profesní sféře setrvat.

Výsledky této práce tudíž mohou posloužit jak vyučujícím, kteří pracují s genderově nevyváženým kolektivem, tak organizacím, které se zabývají efektem skleněného výtahu, případně zaměstnavatelům, kteří se potýkají s genderově nevyváženým pracovním týmem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Alajar, F., Faunillan, J., Escarlos, G. S., Ramirez, I., & Aranas, D. V. (2025). The Role of Social Constructivism in Shaping Educational Practices in the Philippines. *International Journal of Multidisciplinary Approach and Studies*, 11(5), 40-47.
https://www.researchgate.net/publication/387798699_The_Role_of_Social_Constructivism_in_Shaping_Educational_Practices_in_the_Philippines
- ALHUZAIL, Nuzha Allasad a SEGEV, Einav. Male Bedouin Social Workers in Israel. Online. *Australian Social Work*. 2021, 74(4), 420-433.
<https://doi.org/10.1080/0312407X.2019.1655078>
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1999). *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Bodoque-Puerta, Y., Comas-d'Argemir, D., & Roca-Escoda, M. (2020). 'What I Really Want Is a Job'. Male Workers in the Social Care Sector. *Masculinities and Social Change*, 9(2), 207-234. <https://doi.org/10.17583/MCS.2020.4827>
- Boghossian, P. (2009). Fear of Knowledge, Against Relativism and Constructivism - By Paul Boghossian. *Dialectica*, 63(3), 357-360. <https://doi.org/10.1111/j.1746-8361.2009.01199.x>
- Bosá, M. (2013). *Feministické korene sociálnej práce*. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.
- Brandford, A., & Brandford-Stevenson, A. (2021). Going Up!. *Nursing Administration Quarterly*, 45(4), 295-301. <https://doi.org/10.1097/NAQ.0000000000000489>
- Bruce, S., & Yearley, S. (2006). *The SAGE Dictionary of Sociology*. SAGE Publications.
- Creary, S. J., & Gordon, J. R. (2016). Role Conflict, Role Overload, and Role Strain. <https://doi.org/10.1002/9781119085621.wbefs012>
- Čtvrtníčková, M., & Tábořská, T. (2021). *Sociální služby jako samozřejmá ženská práce? ALICE se zasadí o její docenění!*. Feminismus.cz.
<https://www.feminismus.cz/cz/clanky/socialni-sluzby-jako-samozrejma-zenska-prace-alice-se-zasadi-o-jeji-doceneni>
- Český statistický úřad. (2023). *Zaostřeno na ženy a muže - 2023*.
<https://csu.gov.cz/produkty/zaostreno-na-zeny-a-muze-2023>

- De Avilés, B., Aranguren Vigo, E., & Arias Astray, A. (2021). ¿Y los hombres? Producción científica y contenidos formativos sobre trabajo social y masculinidades en España. *Alternativas. Cuadernos de Trabajo Social*, 28(1), 67-88.
<https://doi.org/10.14198/ALTERN2021.28.1.04>
- Esmkhani, R. (2025). The strengths of social constructivism: A critical dialogue with Boghossian. *THEORIA. An International Journal for Theory, History and Foundations of Science*, 39(3), 333-352. <https://doi.org/10.1387/theoria.25981>
- Favale, A. (2024). *Zrození genderu: křesťanská teorie*. Kalich.
- Fulcher, J., & Scott, J. (2011). *Sociology*. Fourth edition. Oxford University Press.
- Ganson, K., Gould, P., & Holcomb, R. (2022). Exploring the Experiences of Male MSW Students in the Social Work Learning Environment. *Journal of Social Work Education*, 58(1), 163–175.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/10437797.2020.1764892>
- Géringová, J. (2011). *Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Triton.
- Giddens, A. (2013). *Sociologie*. Argo.
- Goffman, E. (2018). *Všichni hrajeme divadlo: sebe prezentace v každodenním životě*. Portál.
- Goldstein, M., Gonzalez, P., Kilic, T., Papineni, S., & Wollburg, P. (2024). Breadwinners and caregivers: Examining the global relationship between gender norms and economic behavior. *Scottish Journal of Political Economy*. <https://doi.org/10.1111/sjpe.12406>
- Hacking, I. (2006). *Sociálna konštrukcia - ale čoho?: čo je a čo nie je sociálnou konštrukciou*. Kalligram.
- Harris, B. (2021). Toxic Masculinity: An Exploration of Traditional Masculine Norms in Relation to Mental Health Outcomes and Help-Seeking Behaviors in College-Aged Males. *Senior Theses*.
https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1433&context=senior_theses
- Havlík, R. (2015). *Úvod do sociologie*. 6. upravené vydání. Karolinum.
<https://www.bookport.cz/kniha/uvod-do-sociologie-5547/>

- Horecký, J., & Průša, L. (2020). Kolik lidí pracuje v sociálních službách? *Sociální služby*, 22(2), 25. https://www.socialnisluzby.eu/images/obr/1617960506_unor-final-2020.pdf
- Hubík, S. (1999). *Sociologie vědění: základní koncepce a paradigmaty*. Sociologické nakladatelství.
- Jandourek, J. (2009). *Úvod do sociologie*. 2. vydání. Portál.
- Jandourek, J. (2012). *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Grada.
- Kane, E. W. (2012). *Parents and the Pitfalls of Raising Boys and Girls*. New York University Press.
- Keynton, R., & Lee, K. (2024). Taking the Glass Escalator Theory to School. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*. <https://doi.org/10.1177/23780231231217828>
- Khunou, G., Pillay, R., & Nethononda, A. (2012). Social Work Is 'Women's Work': An Analysis of Social Work Students' Perceptions of Gender as a Career Choice Determinant. *The Social Work Practitioner-Researcher*, 24(1), 120-135. <https://www.researchgate.net/publication/235639439>
- Kodymová, P. (2017). Historický náhled na odborné praxe při studiu sociální práce na území ČR. *Fórum sociální práce*, 4(2), 39-51. https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/97397/1520648_pavla_kodymova_39-51.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kubátová, H. (2009). *Sociologie*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Lipowska, K., & Łada-Maško, A. B. (2021). When Parents Go Shopping: Perspectives on Gender-Typed Toys among Polish Mothers and Fathers from Big Cities. *Children*, 8(9), 1-17. <https://doi.org/10.3390/children8090744>
- Lorenzová, J. (2001). *Sociální pedagogika jako pomáhající disciplína*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. file:///C:/Users/v_belska/Downloads/Pedag_2001_3_07_Soci%C3%A1ln%C3%AD_292_298-1.pdf
- Matejková, A. (2019). Rodové stereotypy: rola muže a ženy v súčasnej spoločnosti. In L. Rabušic, Z. Kusá, B. Chromková Manea, & K. Strapcová (Eds.), *Odděleně spolu? Česko a Slovensko optikou vývoje hodnot po roce 1991* (s. 61-85). Slovart.

- Matejková, A., & Chromková Manea, B. (2019). Muži, ženy a práce: rodové rozdiely v preferenciách jednotlivých atribútov práce. In L. Rabušic, Z. Kusá, B. Chromková Manea, & K. Strapcová (Eds.), *Odděleně spolu? Česko a Slovensko optikou vývoje hodnot po roce 1991* (s. 151-177). Slovart.
- Matoušek, O. (2016). *Slovník sociální práce*. 3. vydání. Portál.
- McKinley, J. (2015). Critical Argument and Writer Identity: Social Constructivism as a Theoretical Framework for EFL Academic Writing. *Critical Inquiry in Language Studies*, 12(3), 184-207. <https://doi.org/10.1080/15427587.2015.1060558>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2022). *Registr vysokých škol a uskutečňovaných studijních programů*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. <https://regvssp.msmt.cz/registrvssp/csplist.aspx>
- Nicette, G. (2019). Gender Identity in Social Work: Male Social Workers' Experience in Seychelles. *Seychelles Research Journal*, 1(1), 53-63. <https://seychellesresearchjournal.com/wp-content/uploads/2019/07/gender-identity-in-social-work-georges-nicette.pdf>
- Nickerson, C. (2024). *Social Constructionism Theory: Definition and Examples*. SimplyPsychology. <https://www.simplypsychology.org/social-constructionism.html>
- Petrusek, M. (2018). *Konstruktivismus sociologický*. Sociologická encyklopedie. https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Konstruktivismus_sociologick%C3%BD
- Renzetti, C. M., & Curran, D. J. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Karolinum.
- Risman, B. J. (2018). Gender as a Social Structure. *Handbook of the Sociology of Gender*, 19-44. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-76333-0>
- Řiháček, T., Čermák, I., & Hytych, R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Masarykova univerzita.
- Scott, J., & Marshall, G. *Oxford Dictionary of Sociology*. 3. upravené vydání. Oxford University Press.
- Simpson, R. (2014). Doing Gender Differently: Men in Caring occupations. In S. Kumra, R. Simpson, & R. J. Burke (Eds.), *The Oxford Handbook of Gender in Organizations* (p. 480-498). Oxford University Press.

- Sontagová, S. (2024). *Genderové hledisko ve volbě studijního oboru sociální práce* [bakalářská práce]. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Špirudová, L., & Králová, J. (2007). Sesterská profesní role "advokáta pacienta." *Medicina pro praxi*, 4(1), 32-34. <https://www.medicinapropraxi.cz/pdfs/med/2007/01/09.pdf>
- Šubrt, J., & Balon, J. (2010). *Soudobá sociologická teorie*. Grada.
- Thorpe, C., Todd, M., Yuill, C., Tomleyová, S., Hobbs, M., & Weeks, M. (2016). *Kniha sociologie*. Knižní klub.
- Urban, L. (2022). *Sociologie: Klíčová témata a pojmy*, 2., doplněné a aktualizované vydání. Grada. <https://www.bookport.cz/kniha/sociologie-10971/>
- Výrost, J., Slaměník, I., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Grada.
- Waling, A. (2019). Problematising 'Toxic' and 'Healthy' Masculinity for Addressing Gender Inequalities. *Australian Feminist Studies*, 34(101), 362-375. <https://doi.org/10.1080/08164649.2019.1679021>
- Williams, C. L. (1992). The Glass Escalator: Hidden Advantages for Men in the "Female" Professions. *Social Problems*, 39(3), 253-267. <https://doi.org/10.2307/3096961>
- Zimbardo, P. G., & Coulombe, N. D. (2017). *Odpojený muž: jak technologie připravuje muže o mužství a co s tím*. Grada publishing.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Znázornění použité techniky "snowball sampling"	29
---	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Znázornění tematických okruhů, hlavních témat a podtémat	34
--	----

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

S Student

Str. Strana

Tzv. takzvaně

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky do rozhovoru

Příloha P II: Informovaný souhlas participanta

Příloha P III: Ukázka otevřeného kódování

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY DO ROZHOVORU

1. Popište mi první situaci, která Vás napadne, kdy jste cítil, že je velkou výhodou či nevýhodou, že jste muž v dominantně ženském prostředí při studiu Vašeho oboru.
 - Jaké pocity ve Vás tyto situace vyvolaly?
 - Jaké další podobné zkušenosti jste měl v:
 - V prostředí vysoké školy
 - Ze strany akademických pracovníků
 - Ze strany studentů
 - Na pracovištích odborné praxe
 - Ze strany kolegů a zaměstnanců
 - Ze strany klientů
 - Jak si myslíte, že tyto zkušenosti ovlivní volbu Vašeho budoucího povolání?
2. Jak Vaše blízké okolí reagovalo na volbu Vašeho oboru?
 - Jak tyto reakce vnímáte?
3. Jak Vás studium Sociální pedagogiky ovlivnilo osobnostně oproti Vaši mužským vrstevníkům?
 - Jak se změnily Vaše názory/postoje během studia?

PŘÍLOHA P II: INFORMOVANÝ SOUHLAS PARTICIPANTA

Informovaný souhlas participanta

Název práce: Gender jako sociální konstrukt: zkušenost mužů studijního programu Sociální pedagogika

Autorka práce: Veronika Bělská

Instituce: Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií, Ústav pedagogických věd

Vedoucí práce: Radana Kroutilová Nováková, Ph. D.

Jméno participanta: _____

Podpisem stvrzuji, že:

- Jsem byl seznámen s podmínkami a průběhem výzkumu.
- Jsem si vědom, že autorka zachová mou anonymitu.
- Jsem byl seznámen s možností odstoupení od rozhovoru v jakékoli jeho fázi.
- Souhlasím s nahráváním rozhovoru.
- Souhlasím, že data získaná v tomto rozhovoru budou následně využita v rámci bakalářské práce.

Po přepsání budou rozhovory smazány.

Datum: _____

Podpis participanta: _____

PŘÍLOHA P III: UKÁZKY OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ

S1: (část rozhovoru je skryta pro anonymizaci dat). Teď právě hodně přemýšlím o té budoucnosti, jak jsme se bavili o těch penězích, tak teď hodně přemýšlím, jak to udělám,

takže to je zkušenost toho studia z těch praxí a z toho, že tady komunikuju s téma pracovníkama, tak díky tomu jsem získal tu zkušenost a vím, že pro ty kluky je to v něčem

trošku složitější, takže to je určitě věc, kterou reflektuju a kterou jako vidím, že mě ovlivňuje ve výběru toho povolání a druhá věc, tak si myslím, že... Díky tomu, že se mi ty práce

daří nacházet tak „jednoduše“ v uvozovkách potřebný, tak mě to právě motivuje k tomu, abych šel dělat něco k tady tomu oboru. Kdybych se musel chodit doprošovat na

pohovory, aby mě někam vzali, tak... bych asi nebyl tak motivovaný v tom to dělat. Takže to si myslím, že je taký jako cenná zkušenost. I třeba z těch praxí, že člověk během toho

studia vidí hromadu zařízení, v jakých podmínkách se tam pracuje, jak to funguje a právě tam třeba slyší od těch pracovníků, že ti kluci jsou potřební, že to je jako super a to mně

vždycky úplně udělalo radost, když mi někdo řekl „já, to je super, že něco takového chceš dělat“, že toto fakt potěší člověka, nějaká pozitivní zpětná vazba, takže určitě, takové

věci ovlivňují jako hodně, ale zase se na druhou stranu úplně nenechávám ovlivňovat téma negativníma zkušenostma třeba když někdo přijde jak jsme se bavili a začne mi

vykládat, že nemákám jak chlap, tak tím se úplně nenechávám ovlivňovat, protože v tom já vidím ten smysl a o tom to je podle mě. Sice mi to vadí, ale je to něco, s čím se dá

pracovat do budoucna.

T: Když se vrátím k těm klientům, říkal jsi, že to jako muži máte jednodušší. Jaká konkrétní zkušenost se ti vybavila? Mohl bys ji podrobněji popsat?

S2| V rámci již zmíněného domova se zvláštním režimem jsem byl vyslán, že jsme dělali hospitaci, kontrolu pacientů. A u jedné pacientky konkrétně, tak ona měla u sebe paní pečovatelku, která se snažila, ale šlo vidět, že k tomu nemá žádné vzdělání ani zkušenosti, snažila se být aktivizačním pracovníkem. Snažila se s paní procvičovat matematiku. Viděl jsem, že to nemá moc kloudného výsledku, nechtěl jsem do toho zasahovat, dokud paní klienta nevyloučila vyložené nesouhlas, že to nechce dělat, tak jsem se jí teda jako přihlásil, jestli bych s ní nemohl zkusit dělat tu činnost. Ona se n mě podívala, prvně si musela narazit brýle (smích), tak úplně šlo vidět, že se otočilo její vnímání. Veškeré krásy zmizely, ona v úžasu, že vidí chlapa. Tak jsme tam hodinu strávil tak, že jsme se mimoděk učili matematiku. První jsem se paní zeptal, jak jí je, jak se má, nějak jsem jí na to nastartoval, že budeme prostě fungovat, že si budeme procvičovat paměť matematikou a paní byla v úžasu, že jsem se ptal. I ten způsob komunikace, vždycky jde i o komunikaci. Já můžu být klidně ženou, ale pokud umím dobře komunikovat, tak zapůsobím stejně dobře jako ten muž. K tomu bych se chtěl ještě zpětně vyjádřit. Že na pohlaví tady nezáleží, pokud umí člověk dobře komunikovat. Můžu být mužem, můžu být ženou, ale pokud mé komunikační schopnosti a touha komunikovat bude slabá, tak je úplně jedno, co budu dělat a ve finále ten výsledek bude nulový. Ale teď zpátky k tomu, že paní byla nadšená, procvičoval jsem s ní matematiku, vedoucí pracovnice byla taky překvapená, protože paní normálně nechtěla pracovat, nic dělat a najednou jsem s ní prostě procvičoval matematiku a zkoušel jsem to buď prstovou možností nebo jsme dělali testem klepání prostě o desku, kdy jsem řekl „dva plus dva je kolik? Čtyři. Klepněte čtyři“, tak ona testovala, že čtyřikrát zaklepala, tak to jsme prostě takto zkoušeli, tak to byl jeden takový příklad a ještě mám jeden pěkný. Dělal jsem v rámci domova se zvláštním režimem jsme dělali sociální šetření. Normálně student nemá právo dělat sociální šetření. (Část zamazána z důvodu anonymizace dat). Byli jsme u jedné klientky, kde jsme zjišťovali, v rámci sociálního šetření se vyšetřuje klient v jeho domácím prostředí a zjišťuje se, jestli je vhodný pro přijetí do toho pobytového zařízení se zvláštním režimem. A tam šlo pěkně vidět, že když přišla paní sociální pracovnice, tak ta paní nějak zareagovala, že tam ta paní sociální pracovnice jako je, byla taková rozmrzelá a unavená a

T: Jak tvé blízké okolí reagovalo na volbu tvého oboru?

S4: Co se týče ze strany rodiny, tak... No, u mě je to takové těžší. Já jsem totiž původně studoval úplně jiný obor, technický obor a z toho jsem přešel na sociální pedagogiku. Což byl úplný rozdíl, což беру jako obrovskou výhodu, protože tím, že mám střední školu na úplně něco jiného, tak to беру tak, že mám vždycky otevřené dveře v jiné sféře a ne jen tady. Každopádně okolí reagovalo způsobem, že někteří nevěděli, co je to za obor. Ptali se „hele, ty budeš učitel?“, tak říkám „učitel nebudu“ (smích). „Tak co budeš teda?“ a já „No, budu v sociální sféře, pomáhat lidem a tak“. „No a je to dobrý? To není moc dobře placený“. Byla tam jakoby... Z mojí úplně nejbližší rodiny, což jsou moji rodiče, byla velká podpora, protože pro ně je důležité, abych měl vysokou školu a jsou seznámeni s tadytím oborem. Takže ta prvotní motivace byla, že půjdu jako absolvent k policii. Takže to bylo všechno ruku v ruce a tady tu moji cestu brali pozitivně. Ale co se týče mojih kamarádů a tak, tak absolutně nikdo nevěděl. „Tak do čeho vlastně jdeš? Co to teda je? Proč do toho vlastně jdeš?“. Protože všichni kluci okolo, ať už to byli moji kamarádi, tak šli na nějaké technické obory. A když už nějaký pedagogický obor, tak šli na učitelské, nějaký dějepis, tělocvik. A na sociální pedagogiku jsem šel jenom já (smích).

T: Jaký vliv si myslíš, že má na ten nízký počet kluků právě spojitost nízkých platů v této sféře a role muže jako živatele rodiny?

S4: Má to obrovský vliv. Protože pro muže je to v naší společnosti bráné tak, že on je ten prvek, který zajišťuje rodinu, tak s tím platem, který je tady v těch sociálních službách, tak... To prostě nestačí. Takže znám takové případy, kdy se muži dostali na takové pozice v sociálních službách, jako je ředitel nějakých ústavů a tak podobně, tak to je jakoby v pořádku, ale jako mladý člověk, absolvent, který si chce založit rodinu a třeba bydlet sám, tak je to prostě problém, tyto platy. A je to stoprocentně jedna z nejdůležitějších věcí, proč muži něchodí do této sféry. Zároveň ne každý muž je natolik empatický, aby pomáhal lidem. Takže to je další věc, proč to není tolik mužů. I já v si v mém okolí kamarádů si nedokážu představit v tomhle oboru, jak by se bavili s některýma klientama, jak by tam probíhala nějaká spolupráce... A ta moje motivace určitě nebyla peníze. Kdyby byla, tak jsem na jináčím oboru.

T: Ještě se vrátím k reakcím toho blízkého okolí. Zažil jsi také nějaké negativní zkušenosti?

S4| No, takto. Tím, že jsem prvotně chtěl jít k té policii, tak jsem se s tímto nesetkal, protože... Policie je prostě práce, kde je hodně mužů a není to bráné jako nějaká podceňovaná práce, takže se mě z toho nikdo nesnažil vychýlit, že je to špatný obor. Ale ve chvíli, kdy bych řekl, že moje specifická skupina jsou důchodci, tak by z toho okolí určitě bylo víc otázek.

